

Istarska županija - Regione Istriana

Agencija za ruralni razvoj Istre

Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije (2008.-2013.)

SAŽETAK STUDIJE |

Naručitelj projekta
Agenciji za ruralni razvoj Istarske županije d.o.o. (AZRRI)
Šetalište pazinske gimnazije 1, 52000 Pazin

Izvršitelj
Sveučilište u Zagrebu :: Agronomski fakultet
Zavod za upravljanje poljoprivrednog gospodarstva
Svetošimunska c. 25, 10000 Zagreb

Voditelj projekta
Prof. dr. sc. Vjekoslav Par
Dekan Agronomskog fakulteta

Prof. dr. sc. Davor Romić

Nositelj projekta | **Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu**

Suradničke institucije
Istarska županija - Regione istriana
Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o. Pazin

Regija Toscana
Agronomski fakultet Sveučilišta u Pisi
Agencija za ruralni razvoj regije Toscana (ARSIA)

Autori
Agronomski fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za upravljanje poljoprivrednog gospodarstva

Prof. dr. sc. Vjekoslav Par
Dr.sc. Mario Njavro
Lari Hadelan, dipl.ing.
Branka Šakić dipl.ing.

Zavod za ekonomiku poljoprivrede i agrarnu sociologiju

Prof. dr. sc. Tito Žimbek

Zavod za specijalno stočarstvo

Prof. dr. sc. Vesna Pavić

Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o. Pazin
Graciano Prekalj
Jasenska Kapuralin
Andrija Draguzet
Igor Jurčić

Istarska županija:
Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo i vodoprivredu
Milan Antolović
Danijela Družetić Milanović
Blanka Sinčić Pulić

Stručna služba za poslove Skupštine i Poglavarstva
Odsjek za međunarodnu suradnju i europske integracije
Kristina Fedel Timovski

Konzultanti
Mr.sc. Mario Lovrinov - sektor ribarstvo
Mr.sc. Vlasta Radoičić - sektor ekološka proizvodnja
Načelnici i pročelnici Općina
Predstavnici privatnog, javnog i civilnog sektora

Zabranjeno kopiranje, čak i djelomično, bez jasnog navoda izvora i autora.

Sveučilište u Zagrebu :: Agronomski fakultet
Zagreb, lipanj 2008.

KAZALO

Predgovor	1
1. O studiji.....	2
2. Administrativni ustroj područja Istarske županije.....	5
3. Definicija ruralnih područja Istarske županije.....	5
3.1. Stanje ruralnog prostora Istarske županije.....	9
3.2. Analiza ruralnih područja po LAG-ovima	10
4. Trenutna situacija u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnim područjima Istarske županije	17
4.1. Stanje razvijenosti ključnih ruralnih sektora.....	17
4.2. Poljoprivredni sektor.....	18
4.2.1. Biljna proizvodnja.....	19
4.2.2. Vinogradarstvo i vinarstvo.....	20
4.2.3. Voćarstvo	21
4.2.4. Maslinarstvo	22
4.3. Stočarska proizvodnja	23
4.4. Ekološka poljoprivreda	29
4.5. Ruralni turizam.....	30
4.6. Šumarstvo	31
4.7. Lovstvo.....	32
4.8. Ribarstvo	32
5. Snage, slabosti, mogućnosti i opasnosti za razvoj ruralnih područja.....	34
6. Strateški program razvoja.....	37
6.1. Misija i vizija razvoja ruralnih područja Istarske županije	37
6.2. Strateški ciljevi ruralnog razvoja Istarske županije.....	38
6.3. Postizanje napretka u jedanaest prioritetnih područja djelovanja	42
6.3.1. Mjere za unapređenje zaštite okoliša i zaštitu poljoprivrednog zemljišta	42
6.3.2. Mjere za unapređenje ekološke proizvodnje	43
6.3.3. Mjere za unapređenje prostornog uređenja ruralnih područja.....	44
6.3.4. Mjere za unapređenje ruralnog turizma.....	45
6.3.5. Mjere za unapređenje proizvodnje autohtonih i izvornih proizvoda	46
6.3.6. Mjere za unapređenje obrazovanja ruralnog stanovništva.....	47
6.3.7. Mjere za unapređenje sustava za navodnjavanje	48
6.3.8. Mjere za unapređenje upotrebe malih šuma.....	49
6.3.9. Mjere za unapređenje ribarstva	49
6.3.10. Mjere za unapređenje ruralnih financija.....	50
6.3.11. Mjere za unapređenje ruralne ekonomije.....	51
7. Smjernice institucionalnih promjena za provođenje programa	52
7.1. Praćenje i provedba strateškog programa	52

Predgovor

Suvremene civilizacije i njihov razvitak nalaze se pred svojevrsnim raskrižjem, zbog teško pomirljivih zahtjeva tržišnog gospodarstva, koje na jednoj strani podrazumijeva gospodarsku djelotvornost, odnosno profitabilnost gospodarstva, a na drugoj se strani traži ekološka djelotvornost, uz najmanji rizik za okoliš. Hrvatska u poslijeratnom razvitku može ostvariti gospodarski oporavak te stabilan, stabilan i skladan razvitak samo ako prihvati suvremeni koncept održivog razvitka (Sustainable development). Takav razvitak je ekonomski, socijalno i ekološki opstojan, a naraštajima koji dolaze iza nas jamči jednako širok izbor i povoljne uvjete razvitka.

Istarska županija prepoznala je potrebu prilagodbe vlastitog programa ruralnog razvoja sustavu planiranja razvitka kakav se primjenjuje u EU, te je stoga odlučila pokrenuti projekt pod nazivom „Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije (2008.-2013.)“ strateško plansko-programski dokument za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem poljoprivrede, ribarstva i ruralnih područja Istarske županije. To je inače uobičajen instrument koji se koristi u Europskoj uniji kako bi unaprijedio regionalni odnosno županijski razvoj.

Strateški program jedan je od razvojnih dokumenata Istarske županije koji treba odrediti što se sve slijedećih sedam godina treba učiniti kako bi život u Istri bio bolji i lakši.

U Istarskoj županiji na snazi je Regionalni operativni program (ROP) Istarske županije te brojni drugi dokumenti (Master plan razvoja turizma i drugo) koji programski objedinjuje i određuju opće smjernice razvoja Istre kao cjeline odnosno pojedinih djelatnosti.

Istrani pamte stručnjake koji su izrađivali i predstavljali razvojne programe bez sudjelovanja onih koji žive u tom prostoru i time smatrali svoj posao završenim. Ovog puta Program nisu pripremali samo stručnjaci, već su bili uključeni pojedinci odnosno svi zainteresirani lokalni nositelji razvoja iz privatnog, javnog ili civilnog sektora na području Istarske županije.

U uvjerenju da je to jedini ispravan način rada, vjerujemo da ovaj Program neće, kao mnogi do sada, završiti u „ladici“, već da će se razvojne odluke i projekti temeljeni na ovom Programu ostvariti i da će Istra biti prostor u kojem se živi u svoj punini.

Kroz predložene programe i njihovu provedbu biti će, uvjereni smo, ostvarene osnovne pretpostavke za pokretanje i inicijativa za promjenu i skladan razvoj.

To zaslužuje Istra, jer kako je zapisao Mate Balota u Romanu iz istarskog narodnog života „Tijesna zemlja“ ... "Istarska zemlja zanosi svojom raznovršnošću. Divlja i pitoma u isti mah, tu gola i kamenita, tamo zelena i šumovita, na sjeveru i istoku visoka gola brda, na jugu i zapadu plodne kosine crvene zemlje. A svuda raznovrnost.“... "Sve je u toj zemlji nekako temeljito: kuće, dvorovi za ovce, korune i zidovi, putići izdubeni u kamenu - sve to kao da je za vječnost građeno.“... (završen citat).

To zaslužuju njeni stanovnici jer ... "Zemlja i kamen pisali su svoje znakove na ljudima. I ljudi su raznovrсни. U isti mah blagi i tvrdi, veseli i strašni u gnjevu, a svi nekako temeljiti, kao od kamena odvaljeni, uobličeni, ne oštih crta ali s nekom tvrdom odlučnošću, koja igra u mišićima lica.“... (završen citat).

Voditelj Studije

Prof.dr.sc. Vjekoslav Par

Zagreb, lipanj 2008.

1. O studiji

Ovaj dokument je skraćena verzija studije „Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije (2008.-2013.)“ koja u 144 stranica objedinjuje 14 zasebnih cjelina:

Predgovor

1. Uvod
2. Zahvale i priznanja
3. Pristup izradi strateškog programa
4. Ciljevi strateškog programa
5. Polazišta u izradi programa ruralnog razvoja Istarske županije
6. Opće karakteristike Istarske županije
7. Demografske i socio-ekonomske karakteristike i trendovi
8. Stanje razvijenosti ključnih ruralnih sektora
9. Snage, slabosti, mogućnosti i opasnosti za razvoj ruralnih područja
10. Strateški program razvoja
11. Postizanje napretka u jedanaest prioritetnih područja djelovanja
12. Smjernice institucionalnih promjena za provođenje programa
13. Sažeti pregled projekta i programa ruralnog razvoja (2008.-2013.)
14. Popis sudionika u pripremi Programa

Prilozi

Svrha ovog dokumenta je da informira o rezultatima istraživanja sve zainteresirane predstavnike županije i jedinica lokalne samouprave i njihovih ustanova, udruženja koja djeluju u poljoprivredi i na seoskom prostoru, poduzetnici, poljoprivrednici, turistički djelatnici i predstavnici različitih državnih ustanova i stručnih službi.

Izrada programa provedena je u suradnji s Regijom TOSCANA (Čl. 7 Zakon.84/01 – *Integrirani operativni program «Podrška lokalnim vlastima u ruralnom razvoju, prostornom uređenju, te u aktivnijem razvoju ekonomije i interkulturalnih djelatnosti na Balkanu»* (Korak 1) i Agencija za ruralni razvoj Toscana (ARSIA).

U sklopu suradnje s Regijom TOSCANA (Poljoprivredni fakultet u Pisi) i Agencijom za ruralni razvoj regije Toscana (ARSIA) usuglašena je osnovna metodologija u izradi Programa ruralnog razvoja temeljena na iskustvima regije Toscane.

Glavni promotor (Nositelj) projekta *Strateškog programa razvoja ruralnog područja Istarske županije (2008.-2013.)* je AZRRI - Agencija za ruralni razvoj Istre, d.o.o. Pazin, te Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, ribolov i vodoprivredu Istarske županije.

Glavni nositelj izrade Studije je Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva.

Koordinacija izrade Strateškog programa ruralnog razvoja Istarske županije (2008.-2013.) povjerena je Agenciji za ruralni razvoj Istre (AZRRI). Budući da se radi o sveobuhvatnom i zahtjevnom projektu, u AZRRI-u je osnovana posebna radna skupina na razini MEU

(Management Unit) za potrebe, između ostalog, koordinacije organiziranja i provedbe stručnih radionica. Na taj način osigurana je cjelovitost obrade pojedinih područja i razmjena relevantnih informacija i podataka o aktivnostima i mjerama unutar njih, te povezuje rad na svim razinama.

Suradničke institucije

Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o. Pazin

Agencija za ruralni razvoj Istre d.o.o., Pazin je osnovana 2003. godine radi povezivanja javnog i privatnog sektora te za pripremu i provedbu projekata u ruralnom prostoru. Prva je Agencija te vrste u Republici Hrvatskoj sa specifičnim zadatkom koordiniranja proizvodnih aktivnosti u ruralnom području Istre. Ima za cilj pokretanje gospodarskih i razvojnih programa u ruralnom prostoru. Područja aktivnosti su: poljoprivreda, lov, šumarstvo, ribarstvo, upravljanje gospodarskim i razvojnim programima, istraživanje i razvoj, promidžba istarske županije i edukacija poljoprivrednika.

Regione Toscana

Diritti Valori Innovazione Sostenibilità

Regija Toscana

Agencija za ruralni razvoj regije Toscana (ARSIA)

ARSIA -Regionalna agencija za razvoj i inovacije u poljoprivredo- šumarskom sektoru (Agenzia Regionale per lo Sviluppo e l'Innovazione nel Settore Agricolo-forestale) osnovana je 1993. godine od strane Regije Toscana kao operativno- tehničko tijelo Regije Toscana. Područja aktivnosti su: sektor primarne proizvodnje, sektor istraživanja i novih tehnologija, tehnička pomoć u proizvodnji, preradi i komercijalizaciji poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, područje lovstva, uvođenje tehničko- produktivnih inovacija skladu sa očuvanjem prirodnog ambijenta i manjom potrošnjom energije.

Universita' di Pisa- Facolta' di agronomia

(Agronomski fakultet Sveučilišta u Pisi)

Agronomski fakultet Sveučilišta u Pisi je angažiran od strane ARSIA-e da pruži stručnu potporu AZRRI-u d.o.o. Pazin u organizaciji informativnih i radnih radionica za aktere lokalnog razvoja ruralnih područja Istarske županije u početnim fazama izrade Strateškog programa ruralnog razvoja Istarske županije.

per un mondo a dimensione umana

UCODEP- Unita' e cooperazione per lo sviluppo dei popoli

(Jedinstvo i suradnja za razvoj društva)

Rezultati predstavljeni u ovom Programu su nastali kao rezultat stalne i otvorene interakcije između radnih skupina i partnera. Tijekom izrade projekta postignuto je zajedničko razumijevanje, pojava i putova ruralnog razvoja, te je postignuto dublje razumijevanje uloge i značenja ovog dokumenta. Na održanim radionicama, sudjelovalo je oko tristo ljudi (popis se nalazi na kraju Studije), koji su na različite načine, direktno ili indirektno, bili uključeni u izradu prijedloga Strateškog programa ruralnog razvoja Istarske županije.

Osim središnjih timova zaduženih za izradu prijedloga Programa i ex-ante evaluaciju, uspostavljeno je i nekoliko radnih skupina, te održan niz radionica koje su imale znatan utjecaj na proces pripreme prijedloga Programa.

Radi uključanja šireg kruga nositelja i sudionika ruralnog razvitka u prikupljanje potrebnih informacija i osmišljavanje potrebnih razvojnih programa, u okviru projekta je organizirano pet ciklusa radionica.

Glavni ciljevi ovih radionica su bili:

- prikupiti iskustva, mišljenja i prijedloge sudionika u svezi ograničenja i mogućnosti razvitka seoskog prostora s njihovog gledišta
- upoznati sudionike s temeljnim načelima djelovanja pred pristupnih fondova za poljoprivredu i razvitak seoskog prostora i s trenutnim stanjem glede priprema Hrvatske za pred pristupne fondove.

Na radionice, su pozvani predstavnici jedinica lokalne samouprave i njihovih ustanova, predstavnici udruženja koja djeluju u poljoprivredi i na seoskom prostoru, poduzetnici, poljoprivrednici, turistički djelatnici i predstavnici različitih državnih ustanova i stručnih službi.

U četvrtom ciklusu održane su posebne, tematske radionice i to: (1) stočarstvo; (2) maslinarstvo; (3) vinogradarstvo, vinarstvo i voćarstvo; (4) prostorno uređenje ruralnog prostora Istarske županije; (5) šumarstvo-lovstvo; (6) ribarstvo i marikultura; (7) ekološka poljoprivreda; (8) turizam, agroturizam i tipični proizvodi i (9) gospodarstvo ruralnog prostora

Kroz izravno sudjelovanje svakog pojedinog sudionika, prikupljene su informacije o dosadašnjem radu i programima odgovarajućih ustanova i službi, kao i mišljenja sudionika a u svezi ograničenjima i mogućim prigodama za razvitak. Najveći dio sudionika dostavio je i pisane materijale o programima koje provode, a koji bi mogli biti predmetom potpore u okviru strateškog programa ruralnog razvitka.

Program predstavlja dinamičan, "otvoren" strateški dokument, koji će s vremenom trebati mijenjati i prilagođavati promjenama u okruženju i Županiji. Program predstavlja opći okvir i strateško plansko-programski dokument te je sredstvo za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem poljoprivrede, ribarstva i ruralnih područja Istarske Županije.

2. Administrativni ustroj područja Istarske županije

Istarska je županija, kao jedna od 20 hrvatskih županija, utvrđena Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj.

Županije, gradovi i općine u Republici Hrvatskoj, njihov naziv, područje i sjedišta, te druga pitanja od važnosti za teritorijalno ustrojstvo jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave uređena su Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj («Narodne novine» br. 10/97, 124/97, 50/98, 68/98, 22/99, 42/99, 117/99, 128/99, 44/00, 129/00, 92/01, 79/02, 83/02, 25/03 i 107/03).

Sukladno odredbama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi ("Narodne novine" br. 33/01, 60/01 i 106/03), županija je jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojava se radi obavljanja poslova od područnoga (regionalnog) interesa.

Administrativno je Istarska županija podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave. Županija je podijeljena na 10 gradova i 31 općinu.

Gradovi: Pula (Pola); Pazin (Pisino); Poreč (Parenzo); Buje (Buie); Buzet (Pinguente); Labin (Albona); Novigrad (Cittanova); Rovinj (Rovigno); Umag (Umago); Vodnjan (Dignano)

Općine: Bale (Valle); Barban; Brtonigla (Verteneglio); Cerovlje; Fažana (Fasana); Funtana Gračišće; Grožnjan (Grisignana); Kanfanar (Canfanaro); Karojba; Kaštelir-Labinci (Castellier-Santa Domenica); Kršan; Lanišće; Ližnjan (Lisignano); Lupoglav (Lupoliano); Marčana (Marzana); Medulin (Medolino); Motovun (Montona); Oprtalj (Portole); Pićan; Raša (Arsia); Sveta Nedelja (Santa Domenica); Sveti Lovreč; Sveti Petar u Šumi (San Pietro in selve); Svetvinčenat; Tar-Vabriga (Torre-Abriga); Tinjan; Višnjan (Visignano); Vižinada (Visinada); Vrsar (Orsera); Žminj (Gimino).

Prema Zakonu o brdsko-planinskim područjima na području Istarske županije status brdsko-planinskog područja imaju sljedeće jedinice lokalne samouprave: Grad Buzet, Općina Cerovlje i Općina Lupoglav i Općina Gračišće.

Prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi (N.N. 26/03) u treću skupinu područja posebne državne skrbi pripada Općina Lanišće.

Sjedište Istarske županije i Skupštine Istarske županije je u Pazinu. Sjedište Poglavarstva Istarske županije je u Puli.

3. Definicija ruralnih područja Istarske županije

Europska unija, ruralnu Europu prepoznaje kao područje koje se prostire diljem regija različitih država, a obuhvaća područja netaknutog krajobraza te poljoprivrednog i šumskog zemljišta, sela, male gradove i naselja koja okružuju industrijske i regionalne centre. Očit je danas sukob između ekonomskog rasta i zaštite prirodne sredine. EU danas zastupa razvijanje multifunkcionalne poljoprivrede, koja osim proizvodnje hrane osigurava i određene netržišne funkcije. "Ako uzimamo u obzir sve prednosti seoskog područja i prepoznamo socio-ekonomsko, povijesno i kulturno značenje poljoprivrede u seoskoj Europi, onda postaje jasno, zašto moramo održati multifunkcionalnost Evropske

poljoprivrede i dalje .." (D. Givor, 2000/2001). Prema podnijetom Izvještaju o multifunkcionalnoj poljoprivredi na Komitetu za poljoprivredu i ruralni razvoj 2003 (*Rapporteur: María Rodríguez Ramos*) koncepcija ovakve poljoprivrede se mora ugraditi u prijedloge za reformu CAP na temelju sljedećih načela:

1. Povećavati veličinu gospodarstva uz smanjenje subvencija i povećanje konkurentnosti na liberaliziranom tržištu, računajući sa potrebom upravljanja problemom sela i zbog prekobrojnih poljoprivrednika.
2. Zadržati poljoprivrednu aktivnost na seoskim područjima širem EU uz zajedničko osiguranje proizvoda i neproizvodnih funkcija poljoprivrede.

Od 1992. god. Europska Unija kao osnovni princip za pristupanje strukturnim fondovima razvija primjenu specifične metode ruralnog razvoja pod nazivom **Leader pristup**, te kroz istoimenu inicijativu Zajednice, financira različite aktivnosti.

Temelj Leader pristupa je suradnja između državne uprave, lokalne samouprave, nevladinih organizacija i privatno-komercijalnog sektora s ciljem definiranja razvojnih smjernica na lokalnoj razini, razvijanja kapaciteta te razmjene znanja i iskustava ruralnih zajednica. Ta suradnja realizira se kroz tzv. **lokalne akcijske grupe (LAG)** - oblik lokalno-privatnog partnerstva koje čine predstavnici lokalnih i regionalnih vlasti, privatnog sektora, , te civilnog društva.

LEADER se oslanja na najmanje dva metodološka postupka kako bi strategiju lokalnog gospodarskog razvoja proveo u praksu.

Prvi pristup se rabi da bi se dodala vrijednost lokalnim resursima na temelju njihovih posebnih vrijednosti, prepoznavanjem i razvojem komparativnih prednosti područja pretvaranjem lokalnih resursa u prepoznatljive proizvode i usluge, koji imaju jamačnu kvalitetu, kvalitetan marketing i prodaju. Cilj ovog pristupa je pažljivo analizirati sve djelatnosti proizvodnih lanaca kako bi se lokalni proizvođači povezali s potrošačima (okomito povezivanje, duž proizvodnog lanca).

Drugi je pristup puno korištenje postojećih ili mogućih sinergija među različitim aktivnostima na lokalnoj razini, što osigurava vodoravno povezivanje (lokalni restorani uključuju tipične proizvode lokalnih proizvođača, te se onda poticanjem lokalnog turizma potiče i prodaja lokalnih proizvođača.). Povezivanje može uključivati: pojedince i lokalne nositelje razvoja iz privatnog, javnog ili civilnog sektora (bilo da su u konkurentskim odnosima ili sektoru ili se međusobno ignoriraju i ako žive jedni kraj drugih itd.); projekte i aktivnosti na gospodarskom, društvenom, kulturnom i okolišnom polju; seoska područja i njihove resurse/vrijednosti (prirodne, kulturne i tradicijske) i sektorske djelatnosti (poljoprivreda, turizam, obrt, industrija, trgovina, uslužne djelatnosti, itd.).

Ruralni razvitak je samo dio regionalnog razvitka obzirom da će ekonomske mogućnosti u gradovima imati veliki utjecaj na odljev viška radne snage sa poljoprivrednih gospodarstava i sela

Seoski ili ruralni prostor određuju tri glavne značajke: gustoća naseljenosti, način korištenja zemljišta te identitet zajednice. Tipična seoska područja imaju nisku gustoću naseljenosti, što je posljedica male veličine naselja i njihove raštrkanosti. Isto tako, glavina raspoloživog zemljišta koristi se u poljoprivredi i šumarstvu, dok izgrađeni prostor zauzima manje površine.

U Hrvatskom, slično kao i u drugim tranzicijskim zemljama, koncept *ruralnog* dugo nije precizno definiran te je uglavnom bio ograničen na bukvalni pojam pod kojim su se podrazumijevala područja regija s prirodnim seoskim okolišem, uključujući sela, manja naselja, itd. s poljoprivredom i šumarstvom kao glavnim gospodarskim karakteristikama (prostorni koncept okoliša).

U novije se vrijeme u nas za određenje ruralnih i urbanih zajednica rabila i podjela jedinica lokalne samouprave na gradove i općine. Prema ovoj podjeli su stanovnici općina mogli biti svrstani u ruralno stanovništvo, a stanovnici gradova u urbano stanovništvo. Isto tako, sva naselja na području nekog grada bila bi urbana naselja, a na području općine bi sva naselja bila ruralna naselja. Što se tiče površine, područja gradova se tada svrstavaju u urbane površine, a općina u ruralne površine.

Premda je naizgled logična, ovakva definicija je gotovo neupotrebljiva za planiranje ruralnog razvitka, a posebice na regionalnoj razini. Zbog raštrkanih "urbanih točaka", odnosno gradova unutar same regije, bilo bi nemoguće uspješno primijeniti teritorijalni koncept ruralnog razvitka na cijelu regiju. A upravo se na kombinaciji sektorskog i teritorijalnog pristupa temelji i programiranje ruralnog razvitka u EU, kao i provedba njene strukturne i kohezijske politike. Dakle, koji god kriterij primijenili, on mora omogućiti određenje ruralnosti regije kao cjeline. Gustoća naseljenosti područja se zato u većini, posebice razvijenih, zemalja rabi kao temeljni kriterij za razlikovanje regija prema ruralnosti. Isto vrijedi i za države EU, premda se prag ruralnosti razlikuje od države do države. Najčešće rabljena definicija koju primjenjuju međunarodne organizacije za razdvajanje seoskih i urbanih regija je ona razvijena u OECD-u: ruralne regije su one u kojima gustoća naseljenosti iznosi manje od 150 stanovnika po km². Zbog široke primjene, ova je definicija usporediva na međunarodnoj razini, a zbog jednostavnosti je vrlo prihvatljiva.

U određenju ruralnih prostora na području Istarske županije, koristila se definicija OECD-a¹ i Europske unije. OECD definira prag od 150 stanovnika/km², ali i definicija EU koja koristi prag od 100 stanovnika/km² za razvrstavanje nekog područja u ruralni prostor.

Korištenjem statističkih podataka (Popis 2001.) o područjima i stanovništvu (slijedom toga i o gustoći stanovništva) na nivou *naselja* (647), najniži administrativni nivo na kojem su definirana *ruralna područja* su *nivo naselja / općina / gradova* (10 gradova/ 31 općina). Sve općine i gradovi su bili na osnovu gustoće stanovništva sakupljeni u dvije kategorije tj. *urbane zajednice* (gustoća stanovništva > 150 osoba / km²) i *ruralne zajednice* (gustoća stanovništva < 150 osoba / km²).

Daljnja klasifikacija ruralnih *područja* (tj. značajno ruralnih, pretežno ruralnih, itd. prema tipologiji OECD-a) izvršena je na *nivou gradova i općina*.

Svakoj općini i gradu dodijeljen je poseban *stupanj ruralnosti* na temelju postotka stanovništva koje živi u ruralnim zajednicama (naselja).

Kako se na regionalnoj razini (uglavnom NUT 3) OECD razlikuje veće funkcionalne ili administrativne jedinice po stupnju njihove ruralnosti, ovisno o tome koliki postotak stanovništva te regije živi u ruralnim zajednicama gradovi i općine.

¹ Organization for Economic Co-operation and Development – međunarodna organizacija za gospodarsku suradnju i razvitak

Sukladno raspoloživim podacima, Općine i Gradovi grupirani su u tri tipa:

- *značajno ruralno područje*: preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama;

- *pretežno ruralne područje*: 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama;

- *pretežno urbane područje*: manje od 15% stanovništva živi u ruralnim zajednicama

U ovom trenutku u Hrvatskoj nije određen formalno pravni status LAG-a (moguće kao formalno registriranu udrugu ili zadrugu temeljem važećeg Zakona o udrugama ili Zakona o zadrugama, kao poznate oblike udruživanja u ruralnim područjima), te u skladu s EU regulativom definirati sadržaj lokalne strategije razvoja koju mora izraditi LAG.

Prema kriterijima potencijalno Leader područje treba definirati u skladu s EU regulativom (5.000–150.000 stanovnika), bez kriterija poklapanja s administrativnim granicama županija/općina/gradova.

U nemogućnosti da provedemo postupak identifikacije LAG-ova prema navedenim kriterijima, a svjesni nedostataka primijenjenog postupka i poklapanja s administrativnim granicama općina/gradova, odlučili smo se, kao jedino moguće, za bivše zajednice Općina s obzirom na prirodne i gospodarske uvjete, te socio-ekonomske karakteristike.

Temeljem prirodnih i gospodarskih uvjeta te socio-ekonomskih karakteristika Gradova i Općina određene su slijedeće lokalne akcijske skupine:

LAG 1. Grad Buzet i Općine Lupoglav i Lanišće

LAG 2. Grad Pazin i Općine Sveti Petar u Šumi, Motovun, Karojba, Cerovlje, Gračišće i Tinjan

LAG 3. Gradovi Buje, Umag, Novigrad i općine Brtonigla, Grožnjan i Oprtalj

LAG 4. Grad Poreč i Općine Kaštelir-Labinci, Višnjan, Sveti Lovreč, Vrsar, Tar Vabriga, Funtana i Vižinada

LAG 5. Grad Labin i Općine Pićan, Kršan, Sv. Nedjelja i Raša

LAG 6. Grad Rovinj i Općine Bale, Žminj i Kanfanar

LAG 7. Gradovi Pula i Vodnjan, te Općine Barban, Svetvinčent, Marčana, Fažana, Ližnjan i Medulin

3.1. Stanje ruralnog prostora Istarske županije

Od ukupno 647 naselja u Županiji, njih 52 je svrstano u urbane lokalne zajednice, a 595 u seoske lokalne zajednice. S obzirom da je broj stanovnika u općinama i gradovima prema Popisu 2001. godine iznosio 99.135, što je 48,1 % ukupnog stanovništva Županije, prostor županije možemo nazvati pretežito ruralnom regijom.

Tablica 1 Površina – ruralni i urbani prostor, OECD kriteriji Istarske županije

	OECD kriterij		OECD kriterij	
	km ²	%	Broj stanovnika	%
ruralni prostor	2.493,4	88,4	99.135	48,1
urbani prostor	328,6	11,6	107.209	51,9
Ukupno	2.822	100,0	206.344	100,0

Tablica 2 Površina – ruralni i urbani prostor, EU kriteriji Istarske županije

	EU kriterij		EU kriterij	
	km ²	%	Broj stanovnika	%
ruralni prostor	2.301,7	81,6	74.970	36,3
urbani prostor	520,3	18,4	131.374	63,7
Ukupno	2822	100,0	206.344	100,0

Tablica 3 Prosječna gustoća naseljenosti u Istarskoj županiji

	OECD kriterij stanovnika/km ²	EU kriterij stanovnika/km ²
ruralni prostor	40	33
urbani prostor	326	254
Ukupno	73	73

Tablica 4 Broj naselja u Istarskoj županiji

	OECD kriterij		EU kriterij	
	broj	%	broj	%
ruralna	595	91,96	530	81,92
urbana	52	8,04	117	18,08
Ukupno	647	100,00	647	100,00

Tablica 5 Površina, broj stanovnika i gustoća naseljenosti

	Površina		Stanovnici (Popis 2001.)		Gustoća naseljenosti broj stan/km ²
	km ²	%	Broj	%	
Općine	1858,7	65,9	60.450	29,3	33
Gradovi	963,3	34,1	145.894	70,7	151
Županija, ukupno	2822,0	100,0	206.344	100,0	73

3.2. Analiza ruralnih područja po LAG-ovima

LAG 1. - Buje

- LAG Buje čine gradovi Buje, Umag i Novigrad te općine: Brtonigla, Grožnjan i Oprtalj. Područje LAG-a Buje obuhvaća ukupno 375,6 km². Ovoj prostor obilježava gustoća naseljenosti od svega 68,1 stanovnika/km² u ukupno 90 naselja. Prema Popisu 2001. živjelo je 25.588 stanovnika što čini 12,40% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi u LAG-u Buje, Gradovi Buje, Umag, Novigrad, te Općina Brtonigla mogu se definirati kao pretežno ruralno područje u kojem 33,94% stanovništva živi u ruralnim zajednicama. Općine Grožnjan i Oprtalj su značajno ruralna područja u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.
- Od ukupnog broja stanovnika LAG-a Buje 48,09% (12.305) su muškarci, a 51,91% (13.283) žene. U Gradovima Buje, Umag i Novigrad živi 86,93% (22.243) stanovništva, a u Općinama ukupno 13,07% (3.345) stanovništva. Analiza dobne strukture stanovništva koje živi u ruralnim područjima otkriva niz negativnih trendova. Relativno nizak udio dobne grupe od 65 godina i starije u ukupnom stanovništvu na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 19 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 17, a žena 22). Viši postotak mladih žena (između 20 i 29 godina) nazočan je u gradovima Buje, Umag i Novigrad u ukupnom stanovništvu.
- Na području LAG-a poljoprivredno stanovništvo (1.263) u ukupnom stanovništvu sudjeluje s 4,93%. Na značajno ruralnom području udio poljoprivrednog stanovništva je veći (5,0%) nego li na pretežno ruralnom i urbanom području (4,1%). Uočljive su razlike u prostornom rasporedu poljoprivrednog stanovništva unutar pojedinih sastavnica LAG-a Buje. Tako na području Umaga, Brtonigle, Grožnjan i Oprtlja, udio poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu je iznad prosječan (od 11 do 15%), a u području koje administrativno pokriva Grad Novigrad ima svega 1,51% tog stanovništva. Aktivni kontingent poljoprivredne populacije se također je različit.
- LAG Buje s 0,20 ha poljoprivrednog zemljišta per capita, ulazi u područja koja su siromašna poljoprivrednim zemljištem. Popisa 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 22.785 hektara poljoprivrednog zemljišta (51,56 % obradivo zemljište). Prema Popisu 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 22.785 hektara poljoprivrednog zemljišta (51,56 % obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. od ukupno 5264 hektara raspoloživog zemljišta, a OPG su koristila 3.484,35 ha poljoprivrednog zemljišta (66,9%). Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i mala imanja osnovna su značajka zemljišta OPG, što je posljedica većim dijelom povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Od ukupno korištenih 3.484,35ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (52,48%), slijede vinogradi (18,29%), pašnjaci (11,89%), voćnjaci (9,17%), livade (7,22%) i povrtnjaci 0,58%.
- Prioriteti razvoja su: turizam; obrtništvo; trgovina; poljoprivreda i ribarstvo; industrija
- Prioriteti razvoja poljoprivrede - vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća; uzgoj muznih krava, svinjogojstvo; ekološka poljoprivreda; ribarstvo; izgradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja turizama - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog, sportskog i zdravstvenog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja industrije i obrtništva - razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine, te industrije
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak izrade sustava odvodnje otpadnih voda
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici...) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

LAG 2.- Buzet

LAG Buzet čini Grad Buzet i općine: Lanišće i Lupoglav.

- Područje LAG-a Buzet obuhvaća ukupno 406,28 km². Ovoj prostor obilježava niska gustoća naseljenosti od svega 18 stanovnika/km² (Grad Buzet 35,9; Općine: Lanišće 2,7 i Lupoglav 10,1%). U ukupno 93 naselja. prema Popisu 2001. živjelo je 7.386 stanovnika što čini 3,58% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi u LAG-u Buzet može se definirati kao značajno ruralno područje u kojem preko 74% stanovništva živi u ruralnim zajednicama. U Gradu Buzetu 71,6% stanovništva živi u ruralnim zajednicama, a u Općini Lanišće 76,4%, a u Općini Lupoglav 64,7%.
- Od ukupnog broja stanovnika LAG-a 49,84% (3.681) su muškarci, a 50,16% (3.705) žene. U Gradu Buzetu živi 82,03% (6.050) stanovništva, a u Općinama ukupno 17,97% (1.327) stanovništva. Analizom dobne strukture stanovništva ustanovljen je visoki udio dobne grupe od 65 godina i starije u ukupnom stanovništvu na 100 stanovnika. U ukupnom stanovništvu (22,17%) viši je udio stanovništava dobne grupe od 65 godina i starije, Istodobno, nazočan je niži udio žena porođajne dobi (između 15-49 godina) u ukupnom stanovništvu 21,7% (Općina Lanišće svega 2,88%), te niži postotak mladih žena (između 20 i 29 godina) u ukupnom stanovništvu 6,69% (Općina Lanišće 3,02%).
- LAG Buzet s 0,34 ha poljoprivrednog per capita, ulazi u područja koja su razmjerno siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici. Prema popisu 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 18.035 hektara poljoprivrednog zemljišta (40,49 % obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. dd ukupno 14.337 hektara raspoloživog zemljišta, OPG su koristila 4.497 ha poljoprivrednog zemljišta (31,36%). Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i mala imanja osnovna su značajka zemljišta OPG, što je posljedica većim dijelom povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Od ukupno korištenih 2.515,6 ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (33,22%), slijede livade (34,60%), pašnjaci (24,15%), vinogradi (5,79%) i voćnjaci (1,85%) i povrtnjaci 0,39%.
- Prioriteti razvoja - industrija, obrtništvo, trgovina, poljoprivreda i turizam
- Prioriteti razvoja u poljoprivredi - vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, ratarstvo; šumarstvo; uzgoj svinja i muznih krava, ovčarstvo i kozarstvo, uzgoj Istarskog goveda, pčelarstvo; ekološka poljoprivreda; gradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja u turizmu - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog, sportskog i avanturističkog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja u industriji i obrtništvu - razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije, gradnja vjetroelektrana
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak izrade sustava opskrbe vodom te odvodnje otpadnih voda, gradnja pročistača otpadnih voda
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

LAG 3.- Labin

LAG Labin čini Grad Labin, te Općine: Kršan; Pićan; Raša i Sveta Nedjelja

- Područje LAG-a Labin obuhvaća ukupno 392,9 km². Ovoj prostor obilježava gustoća naseljenosti od svega 61,4 stanovnika/km². U ukupno 94 naselja prema Popisu 2001. živjelo je 24.131 stanovnika što čini 11,69% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi u LAG-u Labin, Grad Labin može se definirati kao pretežno ruralno područje u kojem 15%-50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama. Općine Kršan, Pićan, Raša i Sveta Nedjelja su značajno ruralna područja u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.
- Od ukupnog broja stanovnika LAG-a Labin 48,8% (11.750) su muškarci, a 51,20% (12.356) žene. U Gradu Labinu živi 51,5% (12.426) stanovništva, a u Općinama ukupno 48,5% (11.702) stanovništva. Analiza dobne strukture stanovništva koje živi u ruralnim područjima ukazuje na relativno visoki udio dobne grupe od 65 godina i starije u ukupnom stanovništvu, te na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 119 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 99, a žena 143). Istodobno, nazočan je nizak postotak žena (između 15-49 godina) u ukupnom stanovništvu (24,38%).
- LAG Labin s 0,11 ha poljoprivrednog zemljišta per capita, ulazi u područja koja su siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici. Prema popisu 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 21.727 hektara poljoprivrednog zemljišta (40,74 % obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. od ukupno 4.533,87 hektara raspoloživog zemljišta², OPG su koristila 1.861,71 ha poljoprivrednog zemljišta. Od ukupno korištenih 1.861,71 poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (37,49%), slijede pašnjaci (26,93%), livade (19,97%), vinogradi (11,62%), voćnjaci (2,67%). i povrtnjaci 0,87%.
- Prioriteti razvoja- industrija, obrtništvo, trgovina, turizam, poljoprivreda i ribarstvo
- Prioriteti razvoja poljoprivrede - vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, ratarstvo; ovčarstvo i kozarstvo, pčelarstvo; ekološka poljoprivreda; ribarstvo i marikultura; izgradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja turizama - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog i sportskog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja industrije i obrtništva - razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak izrade sustava opskrbe vodom te odvodnje otpadnih voda, gradnja pročistača otpadnih voda, sanacija lokalnih cesta
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici...) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

² Odnosi se na poljoprivredni zemljište po kategorijama, - stanje Popis poljoprivrede 2003.

LAG 4.- Pazin

LAG Pazin čine Grad Pazin i općine: Cerovlje, Gračišće, Karojba, Motovun, Sv. Petar u šumi i Tinjan.

- Područje LAG-a Pazin obuhvaća ukupno 440,08 km². Ovoj prostor obilježava niska gustoća naseljenosti od svega 40 stanovnika/km². U ukupno 58 naselja prema Popisu 2001. na ovom području je živjelo 17.658 stanovnika što čini 8,56% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi u LAG-u Pazin, Grad Pazin i Općina Motovun mogu se definirati kao značajno ruralno područje u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama. Općine Cerovlje, Gračišće, Karojba, Motovun, Sv. Petar u šumi i Tinjan su pretežno ruralna područja u kojem od 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.
- Od ukupnog broja stanovnika LAG-a Pazin 49,33% (8.710) su muškarci, a 50,67% (8.948) žene. Prosječna starost stanovnika je 40,2 godine (muškarci: 38,8 god.; žene: 41,5 god.). U Gradu Pazinu živi 52,25% (9.227) stanovništva, a općinama ukupno 47,75% (8.431). Visoki je udio dobne grupe od 65 godina i starije u ukupnom stanovništvu, te na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 89 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 74, a žena 104). Istodobno, nazočan je nizak postotak žena (između 15-49 godina) u ukupnom stanovništvu (23,88%).
- LAG Pazin s 0,25 ha poljoprivrednog per capita, ulazi u područja koja su razmjerno siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici. Prema popisu 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 35.944 hektara poljoprivrednog zemljišta (46,59% obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. od ukupno 14.337 hektara raspoloživog zemljišta³, a OPG su koristila 4.497 ha poljoprivrednog zemljišta (31,36%). Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i mala imanja osnovna su značajka zemljišta OPG, što je posljedica većim dijelom povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Od ukupno korištenih 4.497,25 ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (47,84%), slijede livade (26,16%), pašnjaci (13,10%), vinogradi (8,45%) i voćnjaci (3,59%). U ostalom zemljištu (9.840,20 ha) najveći dio čine šume (57,66%) te neobrađeno zemljište (26,57%).
- Prioriteti razvoja su: industrija, obrtništvo, trgovina, poljoprivreda i turizam
- Prioriteti razvoja poljoprivrede su: vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, ratarstvo; šumarstvo; uzgoj svinja i muznih krava, ovčarstvo i kozarstvo, peradarstvo, uzgoj Istarskog goveda, pčelarstvo, uzgoj divljači; ekološka poljoprivreda; gradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja turizam - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog i sportskog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja industrije i obrtništva - razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak izrade sustava opskrbe vodom te odvodnje otpadnih voda, gradnja pročistača otpadnih voda
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

³ Odnosi se na poljoprivredni zemljište po kategorijama, - stanje Popis poljoprivrede 2003.

LAG 5.- Poreč

LAG Poreč čine Grad Poreč i općine: Kaštelir-Labinci; Višnjan; Sveti Lovreč; Vrsar; Vižinada; Funtana i Tar-Vabriga.

- Područje LAG-a Poreč obuhvaća ukupno 351,64 km² (12,35% IŽ). Ovoj prostor obilježava srednja gustoća naseljenosti od 75 stanovnika/km². U ukupno 187 naselja prema Popisu 2001. živjelo je 26.229 stanovnika što čini 12,71% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi, općine Kaštelir-labinci; Višnjan; Sveti Lovreč i Vižinada mogu se definirati kao značajno ruralno područje u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama. Grad Poreč i Općina Vrsar su pretežno ruralna područja u kojem od 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.
- Od ukupnog broja 26.229 stanovnika LAG-a Poreč 48,75% (12.787) su muškarci, a 51,25% (13.442) su žene. Prosječna starost stanovnika je 39,6 godine (muškarci: 38,4 god.; žene: 40,8 god.). U Gradu Poreču živi 66,57% (17.462) stanovništva, a Općinama ukupno 33,43% (8769) stanovništva. Analiza dobne strukture stanovništva pokazuje da na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 78 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 67, a žena 90). Na ovom području nazočan je mali udio stanovništava dobne grupe od 60 godina i starije u ukupnom stanovništvu 18,59%
- LAG Poreč s 0,18 ha poljoprivrednog per capita, ulazi u područja koja su razmjerno siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici.
- Prema podacima Popisa 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 19.933 hektara poljoprivrednog zemljišta (67,98 % obradivo zemljište). Prema popisu 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 19.933 hektara poljoprivrednog zemljišta (67,98 % obradivo zemljište). Prema Popisu poljoprivrede 2003. od ukupno 8.092 hektara raspoloživog zemljišta, OPG su koristila 3.718 ha poljoprivrednog zemljišta (45,95%). Prema podacima ukupnog zemljišta u LAG Poreč (8012 ha), koristi se svega 46,40%. Od ukupno korištenih 3.717,73 ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (56,16%), slijede vinogradi (18,43%), pašnjaci (10,26%), livade (7,97%), i voćnjaci (6,71%). U ostalom zemljištu najveći dio čine šume (33,39%) te neobrađeno zemljište (24,68%).
- Prioriteti razvoja su: turizam, obrtništvo, industrija, poljoprivreda i ribarstvo, trgovina
- Prioriteti u razvoju poljoprivrede – vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, aromatičnog i ljekovitog bilja, ratarstvo; svinjogojstvo, ovčarstvo i kozarstvo, uzgoj Istarskog goveda, pčelarstvo; ekološka poljoprivreda; ribarstvo i marikultura; gradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti u razvoju turizam – povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog i sportskog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti u razvoju industrije i obrtništvo – razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije
- Prioriteti u razvoju infrastrukture – dovršetak izrade sustava odvodnje otpadnih voda, gradnja pročistača otpadnih voda
- Prioriteti u dopuni prostornih planova – definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici...) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

LAG 6.- Pula

LAG Pula čine gradovi Pula i Vodnjan, te općine: Barban, Svetvinčenat, Marčana, Fažana, Ližnjan i Medulin.

- Područje LAG-a Pula obuhvaća ukupno 563,25 km² (19,95% IŽ). Ovoj prostor obilježava srednja gustoća naseljenosti od 151 stanovnik/km². U ukupno 89 naselja prema Popisu 2001. živjelo je 85.167 stanovnika što čini 41,28% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi područja LAG Pula, Grad Pula i Grad Vodnjan prema definiciji OECD-a i EU pripadaju urbanim područjima. Općine: Barban, Svetvinčenat, Marčana, Fažana, Ližnjan i Medulin prema definiciji OECD-a i EU pripadaju u ruralnom području.
- Od ukupnog broja 85.167 stanovnika LAG-a Pula o kojih su 48,13% (40.990) su muškarci, a 51,87% (44.177) su žene. Prosječna starost stanovnika je 41,1 godine (muškarci: 39,6 god.; žene: 42,6 god.). U Gradu Puli i Gradu Vodnjanu živi 75,43% (62.425) stanovnika, a Općinama ukupno 24,57% (20.922) stanovnika. Analiza dobne strukture stanovništva pokazuje da na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 109 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 90, a žena 128). Istodobno, udio stanovništava dobne grupe od 60 godina i starije u ukupnom stanovništvu iznosi 22,63%.
- LAG Pula s 0,10 ha poljoprivrednog per capita, ulazi u područja koja su siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici. Prema podacima Popisa 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 34.568 hektara poljoprivrednog zemljišta (48,46 % obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. od ukupno 8.566 hektara raspoloživog zemljišta, a OPG su koristila 3.699 ha poljoprivrednog zemljišta. Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta (13.343 parcela) i mala imanja osnovna su značajka zemljišta OPG, što je posljedica većim dijelom povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Od ukupno korištenih 3.699,29 ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (47,81%), slijede pašnjaci (16,94%), livade (15,03%), vinogradi (10,34%), i voćnjaci (9,03%). Neobrađenog poljoprivrednog zemljište na ovom području je 1.513 ha (17,66%).
- Prioriteti razvoja su: turizam, industrija, obrtništvo, trgovina, poljoprivreda i ribarstvo
- Prioriteti razvoja poljoprivrede su: vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, aromatičnog i ljekovitog bilja, ratarstvo; uzgoj mliječnih krava, svinjogojstvo, ovčarstvo i kozarstvo, uzgoj Istarskog goveda, pčelarstvo; ekološka poljoprivreda; ribarstvo i marikultura; gradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja turizma su: povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog, sportskog i zdravstvenog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja industrije i obrtništva su: razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak sustava odvodnje otpadnih voda, prometne infrastrukture, gradnja pročistača otpadnih voda, plinifikacija kućanstava
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici...) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

LAG 7.- Rovinj

LAG Rovinj čine Grad Rovinj i općine: Bale, Žminj i Kanfanar.

- Područje LAG-a Rovinj obuhvaća ukupno 292,24 km² (10,35% IŽ). Ovoj prostor obilježava srednja gustoća naseljenosti od 69 stanovnika/km². U ukupno 59 naselja prema Popisu 2001. živjelo je 20.185 stanovnika što čini 9,79% stanovništva IŽ. Prema provedenoj analizi u LAG-u Rovinj, Grad Rovinj može se definirati kao pretežno urbano područje u kojem živi manje od 15% stanovništva u ruralnim zajednicama. Općina Bale može se definirati kao pretežno ruralna područja u kojem od 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama, a Općine Žminj i Kanfanar u značajno ruralno područje u kojem preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.
- Od ukupnog broja 20.185 stanovnika LAG-a Rovinj o kojih su 48,16% (9.721) su muškarci, a 51,84% (13.442) su žene. Prosječna starost stanovnika je 40,7 godine (muškarci: 38,9 god.; žene: 42,4 god.). U Gradu Rovinju živi 70,52% (14.234) stanovnika, a općinama ukupno 29,48% (5.951) stanovnika. Analiza dobne strukture stanovništva pokazuje da na 100 stanovnika mlađih od 20 godina dolazi 97 stanovnika starijih od 60 godina (kod muškarca 78, a žena 117). Istodobno, nazočan je i mali udio stanovništava dobne grupe od 60 godina i starije u ukupnom stanovništvu 21,23%
- LAG Rovinj s 0,17 ha poljoprivrednog per capita, ulazi u područja koja su razmjerno siromašna poljoprivrednim zemljištem, a racionalno gospodarenje zemljištem otežavaju brojni čimbenici. Prema podacima Popisa 1991. ovo područje raspolaže s ukupno 16.257 hektara poljoprivrednog zemljišta (40,66 % obradivo zemljište). Prema podacima Popisa 2003. od ukupno 5.415 hektara raspoloživog zemljišta, a OPG su koristila 2.264 ha poljoprivrednog zemljišta (41,80%). Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta (6.048 parcela) i mala imanja osnovna su značajka zemljišta OPG, što je posljedica većim dijelom povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Od ukupno korištenih 2.263,64 ha poljoprivrednog zemljišta na ovom području najznačajnije su oranice (43,25%), slijede livade (22,05%), pašnjaci (17,75%), vinogradi (9,06%), i voćnjaci (6,90%). Neobrađenog poljoprivrednog zemljište na ovom području je 1.110,77 ha (32,92%).
- Prioriteti razvoja su: turizam, industrija, obrtništvo, poljoprivreda i ribarstvo, trgovina
- Prioriteti razvoja poljoprivrede su: vinogradarstvo i maslinarstvo, uzgoj voća i povrća, aromatičnog i ljekovitog bilja; uzgoj mliječnih krava, svinjogojstvo, ovčarstvo i kozarstvo, uzgoj Istarskog goveda, pčelarstvo, uzgoj divljači; ekološka poljoprivreda; ribarstvo i marikultura; gradnja sustava za navodnjavanje
- Prioriteti razvoja turizama - povećanje kvalitete i kvantitete turističke ponude i smještajnih kapaciteta (agroturizam, mali obiteljski hoteli) te povezivanje turističke ponude na obali sa turističkom ponudom u unutrašnjosti, razvoj lovnog, kulturnog i sportskog turizma, obnova starogradskih jezgri, promocija i očuvanje starih zanata i kulturne baštine
- Prioriteti razvoja industrije i obrtništva - razvoj malog i srednjeg poduzetništva, trgovine te industrije
- Prioriteti razvoja infrastrukture - dovršetak izrade sustava odvodnje otpadnih voda, gradnja pročistača otpadnih voda
- Prioriteti u dopuni prostornih planova - definiranje lokacija i uvjeta za izgradnju gospodarskih objekata (štale, farme, plastenici...) uz klauzulu o gabaritima gradnje u skladu sa tradicijskim graditeljstvom kao i očuvanju tradicijske arhitekture.

4. Trenutna situacija u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnim područjima Istarske županije

4.1. Stanje razvijenosti ključnih ruralnih sektora

Poljoprivredna gospodarstva, obrt, mali i srednji poduzetnici glavni su subjekti uključeni u proizvodnju na ruralnim područjima. Prirodni izvori, staništa bilja i životinja, tradicija, mogućnosti za rekreaciju i razonodu sastavnice su ruralnog prostora koje ga razlikuju od urbanog. Istodobno u ruralnim područjima osim poljoprivrednika obitavaju i druge strukture ljudi te da se ekonomski boljitak tih područja ne može održati isključivo na način da se održavaju ili povećavaju poticaji za poljoprivrednike. Dohodak poljoprivrednih gospodarstava moguće je povećavati kroz veću produktivnost i povećanjem veličine gospodarstava, ali treba podržavati i sve aktivnosti koje su izvor dohotka izvan poljoprivrede.

Napredak i razvitak određenog prostora u izravnoj su vezi s razvitkom gospodarskog sustava istog prostora. U Istarskoj županiji prisutna je gospodarska aktivnost u svim sektorima gospodarstva, od poljoprivrede i šumarstva do prometa i veza.

Za ruralna područja od presudnog su značenja oni sektori čijom se aktivnošću značajno doprinosi povećanju kvalitete života ukupnog stanovništva, ali i očuvanju i održivom korištenju prirodnih resursa, kao i održavanju krajolika

Tablica 6 Temeljna infrastruktura, na razini županija (DZS, 2001.)

	Stanovnika/ km ceste	Gustoća cestovne mreže u km/km ²	Ukupna opskrba vodom per capita (m ³ /capita)	Otpadne vode iz javnih kanal. sustava (m ³ /stan.)	Broj stanovnika po 1 telefonskom priključku
Istarska županija	110,8	0,7	121,1	52,8	2,2
Republika Hrvatska	155,8	0,5	71,7	43,1	2,7

Općenito vrijedi konstatacija da su, kao i u slučaju demografskog razvitka, glavni nositelji gospodarske djelatnosti županijska gradska sjedišta i njihovo okruženje. Svojim rasporedom oni svakako predstavljaju dobar temelj za osmišljanje i provedbu razvitka cjelokupnog prostora, pa tako i ruralnih područja Županije.

Na području Istarske županije u 2005. godini poslovalo je 6.229 poduzetnika. Prema podacima FINA-e⁴ (predani Godišnji statistički izvještaji za 2005. godinu) od ukupnog broja poduzetnika u Istarskoj županiji u kategoriji velikih poduzetnika je svega 0,85% (53). Srednje velikih poduzetnika je 2,91% (181). Najbrojnija je kategorija malih poduzetnika s 96,24% (5.995). Prema podacima za odnosnu godinu, broj zaposlenih iznosio je 43.297. Kod malih poduzetnika bilo je zaposleno 41,15%, srednjih 21,77%, a velikih 37,08 % zaposlenih.

⁴ Prem predanim Godišnjim statističkim izvještajima za 2005. godinu

Premda je IŽ, u prosjeku, u usporedbi s ostatkom RH, relativno razvijena, unutar same IŽ, između njenim gradovima i općinama postoje znatne razlike u razvijenosti. Sve jedinice bilježe ispodprosječnu stopu nezaposlenosti, s tim da čak 30% lokalnih jedinica bilježi stopu nezaposlenosti manju od 5%. Najteža situacija je u istočnom dijelu Istre, i odnosi se na općine Labin, Kršan i Raša, gdje je stopa nezaposlenosti oko dvostruko veća od županijskog prosjeka. Najbolje rezultate bilježe jedinice u sjevernom i zapadnom dijelu Istre.

U strukturi gospodarstva⁵ Istarske županije, prema podacima o ukupnom prihodu za 2005. godinu ključno mjesto pripada prerađivačkoj industriji s oko 33% i trgovini s oko 29 %, a slijede djelatnosti hoteli i restorani sa 10 %; građevinarstvo sa 8,3 % te poslovanje nekretninama i poslovne usluge sa 6,4 %. Zbog toga je sadašnje stanje, u kojem znatan dio ovih poslovnih subjekata ne posluje financijski i ekonomski uspješno, dugoročno je neodrživo u smislu razvitka područja.

Mjerama ruralnog razvitka potrebno je, koliko to omogućavaju sredstva i politika županije, djelovati na promjenu stanja ovih sektora i/ili otvarati prigode u drugim segmentima gospodarstva. U tom smislu, premda ne osigurava značajan dio županijskog BDP-a, pri razmatranju stanja u gospodarstvu u ovom poglavlju posebna se pozornost posvećuje poljoprivredi.

4.2. Poljoprivredni sektor

Poljoprivreda – posebno uzgoj maslina i proizvodnja visoko kvalitetnog maslinovog ulja, vinogradarstvo i proizvodnja vrhunskih vina, proizvodnja ranih povrtnarskih kultura, ali i stočarstvo i peradarstvo, te ribarstvo s marikulturom – imaju veliku tradiciju na području IŽ,. Postojeći resursi (poljoprivredno zemljište, povoljna klima, mogućnost osiguranja navodnjavanja, prostrani i bogati akvatorij) s jedne strane, te sektor turizma kao potencijalno značajno tržište za visokokvalitetne (tradicionalne, prepoznatljive, „zdravo“ uzgojene) proizvode, s druge strane, uvjeti su koji, izvjesno omogućuju i daljnji uspješni razvoj poljoprivrede i ribarstva, te njihovih pratećih djelatnosti, kao značajnih elementa cjelokupnog održivog razvoja na području IŽ.

Trenutna agrarna struktura vrlo je nepovoljna za intenzivan razvoj suvremene i specijalizirane poljoprivredne proizvodnje i predstavlja osnovnu prepreku postizanju proizvodnje konkurentne s poljoprivredom EU. Izrazito su nepovoljne veličine posjeda i usitnjenost parcela. te je rascjepkanost posjeda jedna od osnovnih prepreka racionalnijem korištenju proizvodnih potencijala⁶.

⁵ Preuzeto iz Regionalnog operativnog programa (ROP-a) Istarske županije

⁶ Razlog smanjenja veličine poljoprivrednih gospodarstava osim nasljeđivanja je i prenamjena poljodjelskih tala u nepoljodjelske svrhe. Taj gubitak tala po stanovniku u Hrvatskoj je 3-4 puta veći nego u razvijenim europskim zemljama: između 1965. i 1987. godine Hrvatska je prenamjenom tala izgubila 166.441 ha poljoprivrednog zemljišta; 7.235 ha godišnje, odnosno 20 ha dnevno.

4.2.1. Biljna proizvodnja

Ratarstvo

Ratarska proizvodnja predstavlja jednu od najvažnijih poljoprivrednih grana u pogledu uporabe zemljišta i proizvodnje za prehranu ljudi i životinja te doprinosi ukupnoj poljoprivredi.

Ratarska proizvodnju na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u Istri karakteriziraju uzgoj tradicionalnih kultura: pšenice, ječma, kukuruza i lucerke. Njima je zasijano 2/3 ukupnih oraničnih površina. Ove se kulture, usprkos nižim proizvodnim i financijskim efektima, na istoj oranici neizostavno pojavljuju u plodoredu svake druge do treće godine. Velika većina gospodarstava nije specijalizirana, nego se bave mješovitom biljno-stočarskom proizvodnjom. U takvom je sustavu biljna proizvodnja podređena prirodnoj potrošnji kućanstva i potrebama stočarske proizvodnje.

Nedostatak organizirane tržišne infrastrukture i povoljnih financijskih impulsa putem kojih bi se proizvođačima olakšalo uvođenje novih kultura i zajamčio plasman usprkos nižim prinosima i zaradama, proizvođači se odlučuju za "sigurnu", tradicionalnu proizvodnju.

Ekološki faktori: loš raspored godišnjih oborina i učestala pojava ljetnih suša (što nije nadomješteno širom primjenom sustava za navodnjavanje), sitne, razbacane parcele dosta udaljene od gospodarskog dvorišta i drugo.

Povrćarstvo

Povrćarska proizvodnja u novije vrijeme postaje sve interesantnija i raširenija što uvjetuje apsolutno povećanje obujma ponude povrća, naročito od strane manjih i srednjih gospodarstava koja su podložna bržem prestrukturiranju.

Proizvodnja povrća je gotovo u cijelosti usmjerena za plasman tijekom turističke sezone, a organizirana proizvodnja povrća za preradu ne postoji, osim rajčice u Umagu. Razlog tome su: ograničene proizvodne površine, ograničena mogućnost korištenja vode za navodnjavanje i što je najvažnije, do sada se sve proizvedeno povrće moglo kvalitetno plasirati na lokalnom tržištu (Rovinj, Poreč, Pazin, Pula i Rijeka). Zahvaljujući prirodnim posebnostima Istre, uzgoj različitog povrća, te stoga i njegova ponuda na tržištu moguća je tijekom cijele godine. Najčešće povrćarske kulture na istarskim poljima su krumpir, kupus, kelj, luk, češnjak, krastavci, rajčica, cvjetača i paprika.

U proizvodnji za tržište je mali broj vrsta i sorta povrća, često ograničenih količina i kratke sezonske ponude. Uzroci takvog stanja su neorganiziranost proizvođača i izostanak tržišne infrastrukture, usitnjenost gospodarstva, neopremljenost sustavima za navodnjavanje, sortirnicama, sušarama, i hladnjačama za čuvanje svježeg povrća, i drugo.

Jedno od osnovnih ograničenja daljnjeg razvitka proizvodnje povrća je nemogućnost navodnjavanja. Dva su moguća izvora vode: korištenje podzemne vode⁷ u kontroliranim uvjetima (postoji mogućnost "zagađenja" morskom vodom i trajno onesposobljavanje bušotine) i korištenje vode iz gradskog ili magistralnog vodovoda. Gotovo svi povrtlari koriste sustav navodnjavanja kap-po-kap čime se troše manje količine vode, a efikasnost

⁷ Najveći broj povrćara koristi ovaj izvor vode

je veća, nema erozije tla, migracija makro i mikro hranjiva je minimalna, kao i upotreba pesticida.

Tržišni kanali određuju putove koje prolazi povrće do krajnjeg potrošača. Prvu liniju prodaje danas čini tradicionalna veletržnica (Matulji-Rijeka), veletrgovci koji proizvođače (ili Udruge) direktno kontaktiraju, supermarketi i prerađivačka industrija, hoteli i drugi.

Autohtono ljekovito, aromatično i začinsko bilje

Iako je prikupljanje i uporaba ljekovitoga, aromatičnog i medonosnog bilja u Republici Hrvatskoj nazočno stoljećima, suvremeni način proizvodnje i prerada ovog bilja tek je u začetima.

U Istarskoj županiji posljednjih godina sve veće je zanimanje za revitalizaciju proizvodnje i plasmana proizvoda autohtonog, ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja.

S ciljem razvoja i poticanja ove proizvodnje poljoprivrednici su okupljeni u skupini „Lavandula histrica“, pred konac 2005. godine, započeli su aktivnosti na projektu „Istarska lavanda“. Prema planu namjera im je na području Istarske županije do 2010. godine podići 600 hektara nasada lavande. Uzgoj aromatičnog i ljekovitog bilja-uzgoj lavande, u sklopu projekta provode Raiffeisen banka i Istarska razvojna agencija (IDA d.o.o..

Osim proizvodnje lavande, planira se i značajnije pokretanje proizvodnje ljekovitog i aromatičnog bilja poput ružmarina, kadulje, timijana, lovora, smilja, buhača i drugo.

Proizvodnja ovog bilja, kao ekološki čistog, biološki i kemijski ujednačenog, ima izvrsne izgleda na uspjeh kako u zadovoljavanju domaćeg tržišta tako i za izvoz gotovih proizvoda ili poluproizvoda. Istodobno, ova proizvodnja omogućava obogaćivanje turističke ponude stvaranjem turističkih cesti pod nazivom "Ceste ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja" odnosno organiziranjem manifestacija kao što su «Tjedan lavande», »Tjedan kadulje»,«Tjedan aroma proizvoda» .

4.2.2. Vinogradarstvo i vinarstvo

Vinogradarstvo (i vinarstvo) je za Istru važna poljoprivredna grana s višestoljetnom tradicijom. Najznačajnije i podesne poljoprivredne površine za uzgoj vinove loze se nalaze na onim proizvodnim prostorima na kojima se većina poljoprivrednih kultura ne može uzgajati.

Na temelju ortofoto snimaka iz 2004. godine u Istarskoj županiji ima 4.278 ha vinograda, dok po Upisniku proizvođača grožđa, vina i voćnih vina ima 2.790 ha s 10.511.853 trsa (prosječno 3768 trsova na ha), te 2.610 proizvođača. U Istri prevladava Malvazija sa 61 %, a slijede merlot 13 %, teran 8 %, cabernet sauvignon 3 %, ugni blanc 3 %, chardonay 2%, i ostale sorte 10% (2790 ha). U Istri 54 % vinograda starije od 35 godina, a 22 % između 25 i 35 godina. Oko 83 % proizvođača grožđa i vina raspolažu sa manje od 1 ha vinograda. Kontroliranu zaštitu geografskog porijekla u Istri ima 79 proizvođača vina, 248 vina na 1595 ha. Godišnje se u Istri proizvede 13.031 tona grožđa, odnosno promet vina iznosi 56.723 hl (60% vina sa kontroliranim porijeklom, 40% stolna vina, 164 proizvođača).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo, Istarska županiji ima najviše vinograda u odnosu na ostale hrvatske županije. Poseban problem u vinogradarstvu, predstavlja još uvijek nedovoljno razvijena domaća rasadničarska

proizvodnja koja bi osiguravala dovoljan i kvalitetan sadni materijal. Isto tako postoje znatne poteškoće u otkupu grožđa od malih proizvođača, kao i nepostojanje vinogradarskog katastra. U prostornim planovima uvjeti za gradnju vinskih podruma opisno definirani, ali takvih lokacija po navedenim uvjetima na terenu nema.

Stvaranja robne marke Istarskih vina temeljenoj na kvaliteti za što postoje potencijali uz odgovarajuću edukaciju proizvođača grožđa i vina omogućiti će daljnji razvitak ove grane. Iako Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču radi na podlogama za vinovu lozu u Istri, u razvoju rasadničarstva potrebno je nastaviti s zaštitom svih autohtonih proizvoda na području IŽ jer jedino je ekonomska eksploatacija način na koji se mogu određeni proizvodi spasiti od njihova nestanka. Navedena institucija, uz srednju školu Mate Balota u sklopu koje djeluje poljoprivredna škola kao i Veleučilište u Rijeci, Poljoprivredni odjel u Poreču, treba se i nadalje aktivno uključivati u reformu sustava obrazovanja u poljoprivredi u skladu sa suvremenim dostignućima i sustavima rada.

Za proizvodnju rakija postoji potreba otvaranja destilerije u Istri u obliku javno-privatnog ili privatnog partnerstva. Jedan od problem danas je i postupanje s kominom nakon proizvodnje rakije, koju bi trebalo kompostirati. Potrebno je osigurati pojačan nadzor nad proizvodima, jer su neki proizvodi patvoreni, a neki čak i zdravstveno upitni. Nelojalna konkurencija zbog patvorenih rakija traži promjenu sadašnjeg Pravilnika kontrole kvalitete rakija jer pogoduje pojedinim proizvođačima. Nedopustivo je da se rakija prodaje izvan sustava nadzora na cesti i tržnicama.

4.2.3. Voćarstvo

Voćarska proizvodnja u Istri zastupljena je s velikim brojem voćnih vrsta. Najčešće se odvija u mješovitim nasadima i nespecializiranoj proizvodnji, te ima tendenciju opadanja. Kada se radi o voćnjacima u vlasništvu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, koji prema - kriteriju površine zauzimaju najveći dio od ukupnih, proizvodnja na tim voćnjacima usitnjena i neproduktivna i nije u potpunosti u funkciji opskrbe tržišta. Danas se voćne vrste uzgajaju: (1) na okućnicama obiteljskih gospodarstava ili hobby poljoprivrednika za proizvodnju koja se u većini koristi za vlastitu potrošnju u kućanstvu (u svježem stanju ili za domaću preradu) te (2) uzgoj voća na obiteljskim plantažnim voćnjacima, uključivši tu i poduzetnike i obrtnike.

Zbog povoljnih agro-ekoloških uvjeta u pojedinim područjima postoji tradicija uzgoja voća, no uzgoj voća na suvremenim nasadima ipak je novijeg datuma, no ne toliko zbog nedostatka tradicije već radi neodgovarajućih mjera potpore od strane poljoprivredne politike. Voćarstvo je manje tradicijski zastupljeno u uzgoju kod poljoprivrednika u Istri, a lješnjak koji je do prije tridesetak godina krasio svaki istarski vinograd gotovo je nestao.

Suvremeno voćarstvo polako ulazi u praksu kod mnogih poljoprivrednika. Istra ima uvjete za uzgoj bresaka, trešanja, krušaka, jabuka, šljiva, jagoda i drugih voćnih vrsta. U Istarskoj županiji danas je ukupno oko 300 ha⁸ nasada voćnih vrsta i to: breskve oko 100 ha; šljive oko 65 ha; jabuke oko 35 ha; kruške oko 35 ha; trešnje oko 25 ha; oraha oko 15 ha i ostalo voće oko 25 ha.

⁸ Prema procjeni g-dina Miholić Zdravka, stručnog savjetnika u HZPSS zaduženog za voćarski sektor

Programom sufinanciranja i nabave sadnog materijala odnosno model intenzivnih potpora za podizanje višegodišnjih nasada na području Istarske županije za razdoblje od 2004. do 2008. godine predviđeno je zasaditi 100 ha novih nasada voćnjaka (oko 40.000 sadnica). U tu svrhu Istarska županija osiguravala je značajna proračunska sredstva.

Objektivna slabost usitnjenosti proizvođača voća kao i neorganiziranost u stadiju prodaje, mogla bi se znatnim dijelom premostiti objedinjavanjem ponude preko proizvođačkih marketinških skupina ili udruženja, shodno iskustvima i zakonskim određenjima EU. Stvaranje uvjeta za poslovno udruživanje voćara preko poslovnih udruženja ili tržištvinih (marketinških) zadruga, pridonijelo bi povećanju ekonomije veličine (*returns to scale*), smanjenju troškova utrživanja, zajedničkom korištenju skladišnih i preradbenih kapaciteta i učinkovitijem nastupu na tržištu, uključivši i raspolaganjem odgovarajućim obavijestima glede preferencije potrošača (cijene, količine i kakvoća proizvoda). (Svrha proizvođačkih organizacija navedena je u već spomenutoj Uredbi Vijeća (EC) br. 2200/1996. u pet točaka čl. 11.).

4.2.4. Maslinarstvo

Istra je sjeverno rubno područje za uzgoj maslina čime ima predispoziciju za dobivanje odlične kvalitete ulja, kvalitetne autohtone sorte, te čista, pesticidima nezagađena tla, pogodna za ekološku proizvodnju.

U Istri prema procjenama, ima oko 900 tisuća stabala maslina. S obzirom na neodgovarajući sustav zabilježbe, potrebno je uspostaviti katastra maslina kako bi dobili točan podatci o površini maslinika u Istri. Radi toga potrebno je izvršiti identifikaciju i inventarizaciju nasada maslina, te obradu prikupljenih podataka kako bi se moglo razviti strategiju budućeg razvoja i proizvodnje maslinarstva u Istri.

Podaci Popis poljoprivrede, 2003 (DZS), o broju stabala maslina u Županiji ne pokazuju sadašnje stanje već stanje u popisnoj godini, te je s obzirom na primijenjenu metodologiju obuhvaćen samo dio maslinika. Prema ovom izvoru u Istarskoj županiji je 266.382 stabala maslina. Prema podacima o realizaciji nabave sadnog materijala (sadnica maslina) u razdoblju 1994-2003., poticanjem, te sufinanciranje županije i lokalne uprave zasaden je 277.764 stabala maslina. Prema planu sadnje dugogodišnjih nasada za razdoblje 2004. - 2008. predviđeno je zasaditi oko 400.000 novih sadnica maslina odnosno dostići brojku od jedan milijun stabala (bez obnove zapuštenih maslinika). Temeljem navedenog razvidno je da ne postoje pouzdani i detaljni statističkih podaci o površinama, proizvodnji i prinosu maslina u Istarskoj županiji.

U slijedećem razdoblju potrebno je provesti istraživanjem sortimenta maslina (DNA analiza) u Istri kako bi našli i analizirali moguće autohtone sorte (genetsku varijabilnost u Istri), te ih onda zaštititi. Naime, sorta Črnica koja je rasprostranjena u okolici Buzeta i Umaga, ali i u Slovenskom priobalju, Slovenija ju je zaštitila kao svoju autohtonu sortu. Potrebno je utvrditi pojedine sinonime (razni nazivi za jednu sortu) i homonimi (isti nazivi, a razne sorte) pojedinih sorti. Sukladno tome potrebno je provesti zaštitu oznaka geografskog porijekla maslinovog ulja s područja Istre .

Kada je riječ o tržištu i prodaji, potrebno je upozoriti da tržište maslinovog ulja u Hrvatskoj je još uvijek neorganizirano sa visokim udjelom sivog tržišta. Osim toga, veći dio maslinara drži maslinovo ulje kao dio vlastite strateške materijalne pričuve i na tržište plasira kao "staro" ulje prilikom obnove svojih pričuva. Još uvijek nazočan je nerazmjer između napora i aktivnosti koje se ulažu u unapređenje proizvodnje, prerade i kvalitete na jednoj strani i nedovoljnog rada u područjima organizacije tržišta proizvoda od masline (maslinovog ulja i stolnih maslina), poslovnog organiziranja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave maslinarskom proizvodnjom i marketinga za proizvode od masline na drugoj strani.

Jedna od važnih zadaća je i stvaranje robne marke maslinovog ulja Istre (brand) kao zbroj svih opipljivih i neopipljivih karakteristika proizvoda (trgovačko ime, simbol, logotip, prepoznatljiv dizajn), koji razlikuju ovaj proizvod od istog ili sličnog proizvoda s drugog područja (konkurencije).

U strategiju budućeg razvoja potrebno je uključiti kontrolu podrijetla maslinovog ulja, kao i osnova za dobivanje oznake zemljopisnog podrijetla, te rješavanje problema tehnoloških voda iz uljara.

4.3. Stočarska proizvodnja

Stočarska proizvodnja ima tendenciju stalnog opadanja, kako ukupnog broja jedinki životinja, tako i proizvodnje mesa i drugih životinjskih proizvoda. Brojnost stoke u proteklom desetogodišnjem razdoblju se smanjuje, najviše zbog nepovoljnog gospodarskog stanja u stočarskoj proizvodnji. Takvo stanje utječe i na razmjerno mali udio stočarstva (u ukupnoj vrijednosti proizvodnje u poljoprivredi što ograničava i razvoj proizvodnje krmnog bilja i iskorištenost pašnjaka).

Stočarska proizvodnja je danas na ovom području u znatnim teškoćama, a razlozi su višebrojni. Prvi je razlog, mala veličina gospodarstava ograničava i broj stoke. Drugi je razlog, još uvijek je nazočna iluzija da se tek neznatnim promjenama i uz tradicijski način proizvodnje odnosno sustav gospodarenja i uz stalnu potporu i brigu državnih institucija (poglavito otkupa i subvencija) može odgovoriti novim uvjetima tržišnog gospodarstva. Međutim, bez temeljitog preoblikovanja organizacije stočarske proizvodnje, bitnih i kvalitativnih promjena na području stočarske selekcije neće biti moguće osigurati razvitak stočarstva kao djelatnosti. Treći je razlog, niska proizvodnost u stočarstvu posljedica je neodgovarajuće prehrane i sustava hranjenja, neodgovarajućeg pasminskog sastava, teškoća u poboljšanju kakvoće gospodarskih zgrada, mehanizacije i drugo.

Budućnost stočarstva ovisiti će prvenstveno o promjenama gospodarskog okruženja, te uspješnosti njene prilagodbe novonastalim uvjetima. Stoga povećanje konkurentnosti postaje pretpostavka opstojnosti ove važne djelatnosti, posebice na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

Svinjogojstvo u IŽ nedovoljno je razvijeno i ekstenzivno. Postojeći proizvodni sustavi, ne udovoljavaju uvjetima konkurentnosti otvorenog tržišta, a često su upitni glede okolišnih i uvjeta dobrobiti životinja.

Sadašnja svinjogojska proizvodnja ne zadovoljava po razini proizvodnje. Organizacijski se ova proizvodnja odvija u većini na malim proizvodnim jedinicama obiteljske poljoprivrede, na kojima nije moguće provesti učinkoviti sustav uzgoja i proizvodnje.

Prema podacima Popisa poljoprivrede 2003. godine na području Istarske županije zabilježeno je obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima 11.915 (od čega 507 krmača) i 75 svinja kod poslovnih subjekta. Prema podacima Hrvatskog stočarskog centra za 2006. godinu na području Županije registrirano je samo sedam uzgajivača na obiteljskim gospodarstvima od čega šest gospodarstva imaju od 10 do 19 matičnih krmača, a jedno je gospodarstvo s 20 i više.

Radi toga stočari, uglavnom u proljeće na sajmovima otkupljuju prasad podrijetlom iz središnje Hrvatske i Slavonije, te ih tove do kasne jeseni.

"Istarski pršut", kao reprezentant kulinarstva i turizma, pobudio je neočekivano veliko zanimanje potrošača kako domaćih tako i inozemnih, temeljem čega su izgrađene i još se grade nove pršutane. Međutim, sadašnja razina uzgoja svinja nedostatna je s obzirom na potrebu u proizvodnji pršuta, te bi na podizanju svinjogojstva trebalo uložiti više napora. Prvi uvjet za zaštitu izvornosti pravog istarskog pršuta jest da meso mora biti podrijetlom od svinja koje su uzgojene i koje žive na području poluotoka Istre. Za sada tih svinja nema dovoljno, no u budućnosti to je potrebno osigurati. Proizvodnja svinjskog mesa radi proizvodnje pršuta je najtraženiji i ekonomski najvredniji dio svinjske polutke.

Proizvodnja kvalitetnog svinjskog mesa pretpostavka je i za druge istarske proizvode (npr. suha plečka, kobasica, zarebnjaka, panceta), a proizvodnja se može odvijati na malim gospodarstvima i u kooperaciji s industrijskim klaonicama.

Govedarstvo

Govedarstvo je najjeftiniji način konverzije manje vrijedne (trava...) u više vrijednu hranu (meso). Govedarska proizvodnja značajna je grana stočarstva jer osim što se u sustavu ove proizvodnje osiguravaju neki značajni proizvodi (mlijeko i meso) njezina je važnost posebice naglašena zbog komplementarnosti s ratarskom proizvodnjom.

Sadašnje stanje govedarske proizvodnje ne osigurava mogućnost učinkovitog razvoja u slijedećem razdoblju. Male proizvodnje jedinice i niska razina proizvodnje mlijeka ne mogu osigurati konkurentnost govedarstva u uvjetima sve otvorenijeg tržišta.

Prema podacima Popisa poljoprivrede 2003. godine na području Istarske županije zabilježeno je obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima 6.433 (od čega 3.669 muznih krava) i 1.083 goveda kod poslovnih subjekta.

Za daljnji razvoj govedarstva potrebno je osnovati Centar za kvalitetni uzgoj rasplodnog materijala kojim bi se prikupio kvalitetan materijal za uzgoj.

Uzgoj krava

Godišnje širom Istre prikupi se oko 7,5 milijuna litara mlijeka od 300 proizvođača mlijeka. Oko 50 % proizvođača mlijeka u Istri ima oko 1000 lit mlijeka mjesečno, a samo 20% proizvođača preko 5.000 litara mlijeka mjesečno što ukazuje na činjenicu da prevladavaju farme s malim brojem krava. Problem viška mlijeka javlja se u zimskom razdoblju, odnosno manjka mlijeka u ljetnom razdoblju. Na području Istre dnevno se prikupi oko 20 tona mlijeka, te pri tom treba prijeći i do 1000 km vozilima za otkup mlijeka. To predstavlja

problem s obzirom da velika disperzija proizvođača mlijeka koja povećava transportne troškove. Jadani od osnovnih problema s kojim se susreću proizvođači mlijeka su u prvom redu prostorni planovi koji otežavaju bavljenje ovom proizvodnjom što uzrokuje teškoće oko registracije postojećih štala. Problem je i neopravdano visoka cijena vode s obzirom da se naplaćuje industrijska voda po cijeni od 12 kn po m³, dok je vode koja se koristi u poljoprivredne svrhe po cijeni od 4 kn po m³.

U malim mljekarama treba poraditi na modernizaciji pogona kako bi prerada mlijeka bila sukladna suvremenim propisima EU, a u mikro mljekarama treba poticati proizvodnju posebnih mliječnih proizvoda u malim serijama. Treba napomenuti i da postojeći pogoni imaju kapacitet za daleko veće otkupe. Sustav poticaja proizvodnje mlijeka usmjeren je na održanje malih proizvođača, pa je u pravilu srednjim i malim mljekarama osigurana relativno jeftina sirovina. To je posebno izraženo posljednjih godina kada proizvođači sufinanciraju troškove prikupljanja mlijeka i transporta do mljekare.

Ovčarstvo i kozarstvo

Proizvodnjom ovaca i koza u Županiji uglavnom se bave obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Ovčarstvo je marginalizirano, uglavnom prevladava smjer proizvodnje mlijeko-meso, s naglaskom na mlijeko. Glavni su proizvodi ovčarstva mliječni proizvodi (ovčji sir i skuta), te dijelom janjeće meso.

Prema podacima o uzgoju Hrvatskog stočarskog centra u 2006. godini u IŽ evidentirano je 154 uzgajivača⁹ s 11.678¹⁰ ovaca i ovnova. Od toga su 2.261 grla hrvatske izvorne pasmine - istarska ovca (1.923 ovaca, 285 šilježica i 53 ovnova). Sva grla istarske ovce koja se uzgajaju, uključena su u provedbu uzgojnog programa. U cjelokupnoj populaciji provodi se kontrola reproduktivnih osobina i u jednom dijelu kontrola mliječnosti.

Osnovni problemi vezani uz ovčarstvo su: nomadska ispaša radi kojih mnogi uzgajivači nemaju dovoljno vlastitih pašnjaka, te na taj način dolaze u sukob sa vlasnicima zemljišta, tvrtkom Hrvatske šume d.o.o. i državnim poljoprivrednim zemljištem); teškoće oko osiguranja radnih dozvola za pastire koji pretežno dolaze iz BiH i Makedonije; visoke cijene, nemogućnost najma i koncesije državnog poljoprivrednog zemljišta i zemljišta u vlasništvu Hrvatskih šuma; problem prodaje janjaca i ovaca za klanje.

U tijeku su postupci registracije objekta za proizvodnju ovčjeg sira u sklopu domaćinstava kako bi mogli plasirati svoje proizvode u vlastitom dvorištu. Isto tako provode se aktivnosti na zaštiti istarskog ovčjeg sira u suradnji sa Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, kao i na zaštiti izvornosti istarske janjetine. Trenutno u Istri postoje 3 objekta za preradu ovčjeg sira u sklopu domaćinstva, te 2 registrirana obrta.

Prema procjenama danas u Istri ima ukupno oko 2000 grla koza, te mali broj manjih uzgajivača (oko 4 uzgajivača) s po 50-tak grla rasnih koza. Zasad većina kozara u Istri bavi se uzgojem kože kao dopunskom djelatnošću, iako bi željeli se ovom proizvodnjom baviti profesionalno. Osnovni problemi u kozarstvu su: neorganizirano tržište, neriješeno pitanje raspolaganja poljoprivrednim državnim zemljištem, kao i visoka cijena

⁹ Evidentirani uzgajivači s najmanje 20 odraslih grla što je minimalno potreban broj grla da bi uzgajivač ostvario pravo na novčanu potporu.

¹⁰ Prema procjenama u IŽ ima 15.000 grla ovaca i oko 300 uzgajivača.

poljoprivrednog zemljišta u prodaji, te Prostorni planovi koji otežavaju bavljenje stočarstvom.

Peradarstvo

Od 60-ih godina prošlog stoljeća i nadalje peradarska proizvodnja u Hrvatskoj usmjerava se na industrijski način proizvodnje, poprimivši u znatnom dijelu sve odlike suvremenoga »industrijaliziranog« peradarstva. Ovo područje uzgoja životinja je tijekom posljednja tri desetljeća doživjelo velike tehnološke promjene u smislu razvoja industrijske proizvodnje. Manji objekti za proizvodnju konzumnih jaja novijeg su datuma kao rezultat poduzetničkih ulaganja obiteljskih gospodarstava.

Prema podacima Popisa poljoprivrede 2003. na području IŽ zabilježeno je 352.249 komada peradi u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (8.810) i 615.813 u proizvodnji poslovnih subjekata (24).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva drže značajan dio peradi, no njihov je udio niži od većine drugih stočarskih resursa, kao i udio u proizvodnji zbog znatno niže intenzivnosti.

Na području IŽ još uvijek je nazočna značajna komercijalna proizvodnja purana (poznati pazinski purani), dok je uzgoj ostalih vrsta znatno manje zastupljen, ekstenzivan i namijenjen lokalnoj potrošnji i prodaji. Tvrtka Puris iz Pazin poznat je proizvođač purećeg mesa i prerađevina na bazi purećeg mesa.

Osnovne poteškoće sadašnje proizvodnje je otežana mogućnost dobivanja kredita, a također i povećana uvozna konkurencija, te posebice cijena hrane za perad tj. troškova proizvodnje. Značajan problem za ovu proizvodnju je činjenica da dio postojećih farmi se nalazi u blizini naseljenog područja, a pronalazak novih lokacija je vrlo težak zbog previsoke cijene zemljišta i nedostatne infrastrukture.

Istarsko govedo

Autohtone pasmine domaćih životinja čine sastavnicu ukupnih nacionalnih i globalnih životinjskih genetskih resursa. Istarsko govedo autohtona je pasmina ovog područja. Iznimna radna sposobnost istarskog goveda odlika je i svrha njegovog postojanja i opstanka. Zanimljiv je podatak da je područje Istarskog poluotoka, u vrijeme kada se uglavnom radilo sa govedima, u potpunosti bilo obrađeno, za razliku od danas kada je veliki dio istog područja neobrađen.

U Istri je trenutačno: 375 krava, 18 bikova, 120 junica, 40 volova (kastrata), 170 teladi istarskog goveda. Podaci o uzgoju Hrvatskog stočarskog centra (izvješće za 2006.) bilježe ukupno 361 goveda (343 ženskih i 18 muških grla).

Tijekom proteklog desetljeća stanje populacije istarskog goveda u znatnoj se mjeri stabiliziralo. Visoki novčani godišnji poticaj stimulatивно je djelovao na rast interesa za uzgoj istarskog goveda. Tijekom prvih godina premiranja, nakon što su se uzgajivači osvjedočili u ozbiljnost programa, dolazi do prestanka pada veličine populacije, te njenog dobrog pomlađivanja, što je pogodovalo i reproduktivnoj učinkovitosti aktivnih grla. Starija i neplodna grla zamijenjena su mlađim, reproduktivno učinkovitim grlima. Međutim, ova izvorna pasmina goveda još uvijek je u opasnosti.

Većina uzgajivača uzgaja goveda uz pomoć obitelji na malim obiteljskim gospodarstvima (od 101 uzgajivača istarskog goveda 95 ih je u Istri, a šest je na otoku Krku). Većina uzgajivača spada u stariju populaciju (svega je 10% uzgajivača u dobi od 31 do 40 godina).

Očuvanje ove autohtone pasmine od iznimne je važnosti za Istru i cijelo društvo, budući da podržava genetsku raznolikost koja predstavlja kulturološko i genetsko naslijeđe.

Provedba projekta „Trajna zaštita istarskog goveda gospodarskim iskorištavanjem u sustavu ruralnog razvitka Istre“ jedna je od značajnih aktivnosti u cilju očuvanja, razvoja uzgoja ove pasmine. Ovim projektom će se definirati metode trajne zaštite kao i očuvanja genofonda te iznaći sredstva za komercijalno korištenje, mogući oblici korištenja uzgoja istarskog goveda kao javni interes i opravdanost zaštite, tehnološki postupci proizvodnje goveđeg mesa tovom teladi odnosno junadi s posebnim naglaskom na mogućnost proizvodnje govedine poznatog i zaštićenog porijekla s ekološkim bonusom i zaštitom izvornosti, odrediti tehnološke postupke pri klanju, klasiranju, zrenju, čuvanju i pripremi mesa za prodaju, te ustanoviti vrijednosti mesa istarskog goveda u odnosu na klasično tržište goveđeg mesa

Osnovni cilj ovog projekta je kroz navedene aktivnosti povećati populaciju istarskog goveda na način da prihod od prodaje tovnih grla stimulira uzgoj i držanje rasplodnih grla u gospodarstvima i na specijaliziranim farmama. Pri tome, i ne manje važno je, stvaranje posebnog brenda mesa istarskog goveda i plasman u istarski agroturizam, korištenjem u pripremi istarskih tradicijskih jela.

Konjogojstvo

Uloga i funkcija konjogojstva se mijenja u smislu usmjerenja prema uzgoju konja namijenjenih športu, rekreaciji i turizmu, uloga konja kao vučne sile praktički je već nestala, a ostaje i mogućnost uzgoja hladnokrvnih pasmina za proizvodnju mesa za prehrambene svrhe s naglašenom izvoznom orijentacijom.

Posljednjih godina u IŽ bilježi se sve veći interes za bavljenje konjima. Gotovo svakodnevno pojavljuju se novi vlasnici konja. Tako je u 2006.godini u Središnji registar kopitara RH koji vodi HSC za područje IŽ prijavljeno 37 novih uzgajivača i vlasnika konja.

Prema procjenama u Istri ima 1000¹¹ grla konja. Prema podacima Saveza uzgajivača trakenerskih konja Hrvatske u Istri je registrirano i 140 konja ove pasmine.

Ekonomska vrijednost konja, u nas pa i u svijetu, izgubila se pojavom mehanizacije u poljoprivredi. Danas svoju vrijednost iskazuje u športu - rekreativno jahanje, hipoterapija, te kao dio ekološke cjeline prirode. Isto tako upotrebljiv je za proizvodnju mesa i specifičnih proizvoda od konjskog mesa i kobiljeg mlijeka koje je vrlo traženo u svijetu.

Osnovni problemi s kojim se susreće konjogojstvo Istre u prvom su redu prostorni planovi koji otežavaju bavljenje konjogojstvom, te visoka cijenu državnog poljoprivrednog zemljišta. S ciljem daljnjeg razvoja konjogojstva potrebno je osigurati sufinanciranje kredita za izgradnju staja za konje, te olakšati uvoz kvalitetnih rasplodnih grla.

¹¹ Procjena Alfreda Jedrejčića, stručnog suradnika za stočarstvo u Azrri d.o.o. Pazin

Istarski magarac

Uglavnom ga nalazimo na području Istre, a ima ga još na Kvarneru i kvarnerskom otočju, te na otoku Visu. Nastao je na području Istre i Kvarnera križanjem domaćeg magaraca s pastusima apulijske pasmine.

Gospodarsko-socijalna kretanja u ruralnim područjima Istre, orijentacija regije prema turizmu kao vodeće gospodarske grane, te sve intenzivnije korištenje mehanizacije, uvjetovali su marginalizaciju magaraca, što je rezultiralo stalnim smanjivanjem njihovog broja. Intenziviranje poljoprivredne proizvodnje te gospodarsko-socijalna kretanja u ruralnim područjima uvjetovala su znatan pad broja stoke, osobito magaraca.

Najveću uzgojnu vrijednost pokazao je u području Istre i Kvarnera. Kako u tome području ima manjih oraničnih površina, koristio se magarac većeg uzrasta, koji može preživjeti na oskudnijoj hrani. Veliku važnost imao je u proizvodnji mula i mazgi.

Ekonomska vrijednost mu je danas beznačajna, osim kao turistička atrakcija. U središnjem popisu matičnih grla Hrvatskog stočarskog centra kopitara HSC-a¹² upisana su 133 rasplodna grla magaraca istarskog tipa - 108 ženskih i 25 muških što ukazuje na kritični stupanj ugroženosti ove vrste, te na potrebu hitnog sprečavanja izumiranja, zaštite i očuvanja biološke vrijednosti magaraca.

Država značajno utječe na zaštitu i očuvanje ove pasmine stimulirajući uzgajivače na uzgoj putem novčanih poticaja. Uz navedene mjere potrebno je izraditi akcijski plan zaštite na obiteljskim gospodarstvima kao nosiocima uzgoja magaraca u području Istre i Kvarnera.

Pčelarstvo

Istarska županija ima povoljne uvjete i tradiciju u pčelarstvu, za proizvodnju meda i drugih pčelinjih proizvoda. Znatna je uloga pčelarstva i neposredno, zbog važne uloge pčela u oprašivanju kulturnog (poljoprivrednog) i samoniklog bilja.

Prema podacima Popisa 2003. na području IŽ zabilježeno je 4.183 pčelinjih zajednica (popisom obuhvaćeni pčelari koji imaju 30 i više košnica). U Istri prevladavaju pojedinačni pčelari sa manjim brojem košnica, te je tek manji broj njih registriran. Putem udruga pčelari organiziraju edukaciju članova, odlazak na stručne izlete, te su pokrenute i manifestacije Dani meda.

Pčelari se susreću sa znatnim teškoćama, posebice kada je riječ o zakonskoj regulativi koja se odnosi na gradnju punionica meda. Nedostatak odgovarajuće veterinarske službe koja bi pratila ovu proizvodnju, te svrstavanje meda pod animalne proizvode koji podliježu Zakonu o animalnim proizvodima dodatno otežavaju ovu proizvodnju. Problemi se javljaju u plasmanu meda i izvozu, ali i u uskom asortimanu pčelarske proizvodnje, u ponudi koju treba proširiti (npr. paketni rojevi, med s geografskim podrijetlom, itd.). Poticaj razvoju pčelarstva bilo bi označavanje i promocija mednih cesta u Istri kojima bi se omogućila prodaja meda i ostalih pčelinjih proizvoda na kućnom pragu proizvođača.

¹² U 2004. godini ubilježeno je 35 uzgajivača magaraca pod selekcijskim obuhvatom i 132 magaraca.

4.4. Ekološka poljoprivreda

Na području Istarske županije postoji samo sedam ekoloških seoskih obiteljskih gospodarstava, s jedne strane pokazuje da je proizvodnja hrane u Istarskoj županiji nazočna, ali i da ju je prijeko potrebno intenzivnije razvijati. Dosadašnji napori i sredstva uložena u programe ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (sufinancirani od strane Upravnog odjela za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo i vodoprivredu Istarske županije) solidna su osnova za razvoj, koji je u skladu sa strateškim ciljevima i interesom za održivi razvoj Istarske županije.

Iako Istarska županija ima izuzetno povoljne uvijete za razvoj ekološke poljoprivrede, poljoprivredni subjekti tek se sporadično počinju interesirati o mogućnostima masovnije proizvodnje. Bilo kako bilo, ekološka proizvodnja hrane još uvijek nije dobila svoje pravo mjesto.

Među prvim hrvatskim županijama, Istarska županija je prepoznala važnost ekološke proizvodnje hrane kao jednog od strateških opredjeljenja u sektoru. Razvoj ekološke poljoprivrede podupire potporom osnivanju i djelovanju udruga, a uz osiguranje materijalne potpore putem Proračuna Istarske županije.

Istarska županija je i u dosadašnjim razvojnim programima ekološke poljoprivrede, kao i u projektima koji rubno dotiču ovo područje, po mnogo čemu bila inicijator promjena.

Pionirsku prednost Istarske županije je najviše usporila nemogućnost aktivnog učešća na međunarodnim razvojnim projektima koja se očitovala u manjku financijskih sredstava. Međutim, izraziti je manjak stručnih kadrova, otpor poslovnog poljoprivrednog sektora, propaganda industrije kemijskih sredstava za gnojidbu i zaštitu, zloupotreba imena ekološkog proizvoda, poistovjećivanje tradicionalne poljoprivrede sa konvencionalnom, manjak većih količina proizvoda za ugradnju u turistička poduzeća jasna su ograničenja.

Osnovicu razvoja pored registriranih ekoloških proizvođača predstavlja i kritična masa registriranih poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava članova udruge spremnih za certificiranje tj. ulaz u sustav ekološke proizvodnje.

Stalna provedba programa proizvodnje bio-hrane (poticanja interesnog udruživanja, promocije tipičnih i ekoloških proizvoda, razvojni programi zaštite izvornosti i geografskog podrijetla te genetičkog materijala, programi poticanja tradicijske i kulturne baštine organizacijom sajmova i izložbi) pokazala je da su provedene aktivnosti polučile dobre rezultate. Zabrana uporabe genetski modificiranog sjemena i hrane, te ugradnja ekološke proizvodnje u Prostorne planove i ROP polazna su osnova sustavnog planiranja projekcije razvoja ekološke proizvodnje.

4.5. Ruralni turizam

Stručnjaci još nisu usuglasili jedinstvenu definiciju agroturizma, ruralnog turizma i seoskog turizma mada je do sada na svim kongresima (jedan svjetski, dva europska) dotaknuta ta tema s pokušajima da se definicije konačno unificiraju i standardiziraju.

Razvoj ruralnog turizma temelji se na održivom razvoju, odnosno na revitalizaciji već postojeće tradicijske gradnje, odnosno baštine, kojoj se daje nova turistička namjena. Ovaj oblik turizma nema potrebu za izgradnjom novih kapaciteta, već, dapače, susreće se s izazovima kako na najbolji i najkvalitetniji način iskoristiti postojeće strukture.

Istarska županija i Turistička zajednica Istarske županije su, prepoznavši potencijal ruralne Istre, 1996. godine donošenjem strateških odluka dale izravni poticaj razvoju turizma na seoskim domaćinstvima u unutrašnjosti Istre.

Već samo spominjanje Istre, asocira na more, plaže, sunce, gradiće uz obalu. No već samo dva koraka od obale, Istra je posve drugačija: zelena s mnoštvom pitomih brežuljaka, starih gradića na brdima, suhozida, bijelih putova, netaknute i čiste prirode. Upravo u toj zelenoj Istri razvio se seoski turizam

Trenutni kapacitet su 184 domaćinstava s 1.430 postelja (obuhvaćeni u posebnom katalogu Turističke zajednice) različitih kategorija i to od pravog agroturizma - gdje se mogu kušati tradicionalni specijaliteti spravljani na izvoran, domaći način i to proizvodima vlastite proizvodnje, ruralnim kućama za odmor, ruralnim obiteljskim hotelima, sobama i apartmanima u seoskim domaćinstvima. Danas je u Istarskoj županiji registrirano 250 domaćinstava različitih kategorija, a 2002. god. izvršena je podjela seoskih domaćinstava na slijedeće tipove¹³: Agroturizam; Ruralne kuće za odmor - tradicionalne istarske kuće; Ruralni B&B; Ruralni obiteljski hoteli; Odmor na vinskoj cesti i Kušaonice.

Kod seoskog turizma vrijednost se destinacije, prije svega, ogledava u ljubaznosti domaćina, originalnosti ponude, položaju smještaja, dobroj usluzi, različitim aktivnostima, te povoljnoj cijeni. Ovakvim tipom turizma Istarska županija je bitno povećala vrijednost destinacije, posebno u ruralnom dijelu.

Na seoskim domaćinstvima u Istarskoj županiji 2006. godine ostvareno je 76.578 noćenja, 17% više nego 2005. godine.

2006. godine osnovan je RURALIS - konzorcij agroturizma i ruralnog turizma Istre, u koji se uključuju zainteresirana domaćinstva, a koji ima cilj promovirati i artikulirati seoski turizam Istre kao cjelogodišnju stacionarnu destinaciju.

Sama ponuda agroturizma raznolika je i specifična. I to od boravka u tradicionalno uređenim, ambijentalnim smještajnim kapacitetima, druženja s životinjama, sudjelovanja u seoskim radovima, pješačenja i vožnja biciklom, bavljenja ekstremnim sportovima, uživanje u gastro delicijama (vino, pršut, sir, tartufi...), jednom riječju idealno za aktivan i antistres odmor daleko od urbane civilizacije. Na tim domaćinstvima vlasnici se bave poljoprivredom i proizvodnjom tradicionalnih proizvoda koji se mogu direktno kušati, ali i naučiti kako se spravljaju domaći istarski specijaliteti.

¹³ Preuzeto: <http://www.ruralis.hr/hr/agroturizam.html>

4.6. Šumarstvo

Danas u Istarskoj županiji šume zauzimaju oko 35,5 % ukupne površine. Prema strukturi vlasništva, preko 58 % površina šuma nalazi se u privatnom posjedu, a svega oko 42 % je u državnom vlasništvu. Za razliku od privatnih posjeda koji su usitnjeni i čija je prosječna veličina čestica oko 0,3 ha, državne šume prostiru se na znatno većim kompleksima, prosječne veličine preko 1,0 ha. Kako su, međutim, posjedi međusobno vrlo isprepleteni, možemo reći da šume ukupno uzevši čine značajne i vrijedne očuvane komplekse .

Najveći dio prostora prekrivaju niske šume - inače poznate pod nazivom panjače, te degradacijski stupnjevi istih. Svega oko 15 % površina obrasle su visokim šumama - sjemenjačama i to pretežito u državnom vlasništvu. Među njima, najviše je umjetno podignutih kultura raznih vrsta borova i drugih četinjača. Manjim dijelom ima sjemenjača listača i to uglavnom bukve na obroncima Ćićarije i Učke, te hrasta lužnjaka i poljskog jasena u dolini rijeke Mirne.

U šumskom fondu prevladavaju listopadne šume panjače vrlo niskog uzrasta, što je posljedica lošeg gospodarenja kroz duže vremensko razdoblje, posebno prekomjerne sječe, paše i požara.

Prema statističkim podacima šumarske operative i izrađenom elaboratu, šume se u Istarskoj županiji sveukupno prostiru na 94.848 ha.

Struktura šuma u Istarskoj županiji prema namjeni je slijedeća:

1. *Gospodarske šume* ,uz očuvanje i unapređenje njihovih općekorisnih funkcija, koriste se za proizvodnju šumskih proizvoda i prostiru se na ukupno 66.383 ha
2. *Zaštitne šume* prvenstveno služe za zaštitu zemljišta, voda, naselja, objekata i druge imovine a prostiru se na ukupno 9.450 ha
3. *Šume s posebnom namjenom* su šume i dijelovi šuma registrirani za proizvodnju šumskog sjemena, šume unutar zaštićenih područja ili prirodnih vrijednosti zaštićene na temelju propisa o zaštiti prirode, šume namijenjene znanstvenim istraživanjima, nastavi, potrebama obrane RH te potrebama utvrđenim posebnim propisima i prostiru se na ukupno 19.015 ha.

Glede površine šume po stanovniku (0,50 ha), Istarska županija nalazi se u okvirima Hrvatskog prosjeka (0,51 ha) što je u odnosu na Europski prosjek (0,34 ha) pokazatelj bogatstva šumskog fonda koji ipak predstavlja značajni (iako do sada ne dovoljno prepoznat) potencijal za proizvodnju drva i proizvoda od drva, ubiranje sporednih šumskih proizvoda, uzgoj krupne divljači i razvoj turizma. Uz stručnu podršku Šumarske savjetodavne službe privatni šumoposjednici su u mogućnosti značajno poboljšati gospodarenje, odnosno dugoročno planirati uzgoj i korištenje šuma na željeni i ekonomski najisplativiji način, što bi trebalo rezultirati i *stvaranjem radnih mjesta* u sektoru šumarstva.

Osobita vrijednost šuma u IŽ kao turistički razvijenoj regiji su i velike mogućnosti korištenja njihovih općekorisnih funkcija u turizmu, odnosno agroturizmu. Prevođenje šuma panjača i šikara (koje u šumskom fondu prevladavaju) u više uzgojne oblike bi trebala biti jedna od glavnih odrednica razvoja šumarstva u IŽ.

4.7. Lovstvo

U Istarskoj županiji je ustanovljeno 8 državnih na ukupno 18.350 ha i 38 zajedničkih lovišta na ukupno 260.972 ha. Sa tri državna lovišta gospodare privatni lovozakupnici, jednim JP "Hrvatske šume", a sa preostalih pet lovačka društva sa područja gdje su lovišta ustanovljena. Svim zajedničkim lovištima gospodare lovačka društva/udruge koja djeluju na području gdje su lovišta ustanovljena. Lovačka društva udružena su u Lovački savez Istarske županije koji ima oko 4000 članova.

Glavne i najznačajnije vrste divljači u Istarskoj županiji (kojima se gospodari, lovno se koriste ili samo obitavaju) su:

Krupna divljač - jelen obični, jelen lopatar, srna, divlja svinja, smeđi medvjed

Sitna divljač - zec, fazan, trčka, jarebica kamenjarka - grivna, šljuka bena, golub grivnjaš, patka gluhara

Ukupni prihod od lovnog turizma koji se ostvaruje u Istarskoj županiji iznosi oko 17 milijuna kuna godišnje, računajući pored prihoda od prodaje odstrjela divljači, i ukupnu ostalu potrošnju i davanja stranih lovaca. Najveći udio u turističkom odstrjelu otpada na pernatu divljač, a od toga preko 90 % otpada na šljuku.

Potencijali i mogućnosti uzgoja i turističkog odstrjela krupne divljači su vrlo slabo iskorišteni, kao i mogućnost proizvodnje mesa divljači koje je u Istarskoj županiji vrlo traženo i cijenjeno.

U lovstvu prevladavaju kadrovi šumarske struke, a znatno manje su zastupljeni kadrovi veterinarske, agronomske i naročito biološke struke, što nije slučaj u većini zemalja EU. Poteškoću predstavlja neprepoznavanje značaja lovstva od strane diplomiranih biologa-ekologa što, uz njihovu aktivno uključivanje u niz programa zaštite vrsta i staništa nerijetko rezultira nepotrebnim sukobima na relaciji zaštita prirode - lovstvo.

Uzimajući u obzir da će barem većina zakonskih ograničenja i poteškoća kojima su opterećeni lovo zakupnici biti u narednih desetak godina riješen, lovstvo u Istri može izravno osigurati oko 100 radnih mjesta iskorištavajući sve komparativne prednosti koje nudi prostor Istarske županije uz bezuvjetno prilagođavanje lovo zakupnika stanju i suvremenim tendencijama u lovstvu.

4.8. Ribarstvo

Istarska županija je poznati ribarski kraj, sa dugom tradicijom ribarstva i uzgoja i na njene obale se uslijed povoljnih klimatskih, geomorfoloških i bioloških uvjeta, nastavlja područje vrlo bogato ribom. Poznati su ribolovni tereni, kako za gospodarski, tako i za rekreacijski i športski ribolov.

Području zapadne obale Istre (ribolovna zona A) spada u nekarakteristično kočarsko područje na Jadranu, jer su glavne vrste u ulovu sipa, muzgavaca i pišmolj, koji su uglavnom organizmi kratkog životnog vijeka te po današnjim istraživanjima još nisu ugroženi. Time se zasigurno ostvaruje mogućnost da se pravilnim gospodarenjem ribolov ovih vrsta poveća, što i nije slučaj sa nekim drugim vrstama na Jadranu. Iako kod nekih vrsta koje se love na ovim područjima, postoji opasnost od prelova, mora se napomenuti

da se, uslijed ograničenog tržišta i neorganiziranog otkupa, veći broj vrsta riba i drugih morskih organizama, koji u ostalim područjima na Jadranu spadaju u gospodarski značajne vrste, ne lovi zbog nemogućnosti otkupa.

U posljednje tri godine ukupni ulov stalno raste. Ulov je u 2005. godini iznosio oko 5.000 tona. Najzastupljenije vrste u ulovu su srdela, incun, trlja, muzgavci i list.

U Puli, Rovinju, Umagu i Poreču je koncentrirano 70,38 % plovila. Od ukupnog broja plovila njih 73,11 % je duljine manje od 10 metara a 26,89 % je preko 10 metara duljine.

Ribolovna flota u Istarskoj županiji broji 1.057 ribarskih plovila, što je najveći broj plovila u odnosu na ostale županije. S obzirom na tip plovila u Istarskoj županiji ima 8,98 % koća, 2,64% plivarica i 88,36 % višenamjenskih. Prosječna tonaža ribarskih plovila je 5,73 GT plovila a prosječna snage 62,68 KW i tijekom posljednjih godina je stabilna.

Istarska županija donijela je popis potencijalnih 18 iskrcajnih mjesta no potrebno je spomenuti da ih je potrebno revidirati na osnovu stvarnog broja brodova u određenom području i potreba za iskrcaj sukladno i standardima za iskrcaj kao i potrebnoj logistici.

Prema podacima HGK, u Istarskoj županiji u razdoblju od 1996. do 2000. za djelatnost ribarstva registrirano je 67 poslovnih subjekata. U razdoblju 200.-2006. u morskom ribarstvu je registrirano 10 poslovnih subjekata te jedan poslovni subjekt za slatkovodno ribarstvo.

Prema DG Sanco¹ listi izvoznika ribe (iz ulova i uzgoja) nalazi se 15 subjekta. Prema podacima MPŠVG (stanje 01.11. 2006.), ukupno je 13 registriranih uzgajivača u 2006. godini (2 bijela riba I 11 školjkaši). Od 5 otpremnih centra i centra za pročišćavanje školjkaša samo je jedan registrirana za izvoz, ali nema dozvolu za izvoz na tržište EU.

Za djelatnost prerade ribe, prema podacima Trgovačkog suda, registrirano je u Hrvatskoj 40 tvrtki, od čega je njih 24 dostavilo završna izvješća za 2004. godinu (smatraju se poslovno aktivnima). Od ukupno 24 tvrtke, prema EU definiciji Malog i srednjeg poduzetništva (EU direktiva 2003/61/EC) u Istarskoj županiji registrirano je ukupno pet tvrtki (jedna je srednje velika, tri tvrtki su male te jedna tvrtka spada u mikro).

Riba i drugi morski organizmi prodaju se većinom veletrgovcima i „ostalim kupcima“ na više registriranih i neregistriranih mjesta dok se ostali manji dio prodaje na malobrojnim ribarnicama (javne i privatne), koje se nalaze duž obale i u većim gradovima u unutrašnjosti zemlje.

U Istarskoj županiji gradi se jedna od prvih veletržnica ribom (druga je izgrađena na području Rijeke), pa je za pretpostaviti da će udruženi ribari iskoristiti mogućnosti koje donose ti sadržaji. No za napomenuti je da uspjeh ovisi o povjerenju ribara i prihvaćanju novog načina prodaje ribe.

U Istarskoj županiji nazočna je neusklađenost dimenzija optimalnog kapaciteta flote s kapacitetom namjenski uređene obale kao i sa razinom organiziranja proizvođača za nastup hrvatskog ribolova na europsko tržište.

U situaciji naglašenog sukoba interesa mnogih djelatnosti za obalnu crtu od njenog korištenja pa sve do zaštite, potrebno je hitno definirati količinu obale namijenjene za ribarstvo, kako bi svi drugi planovi vezani za tu gospodarsku grani imala smisla. U tu

svrhu preporučamo koristiti načela integralnog upravljanja obalnim područjem i inaugurirati isti u svim primorskim županijama.

Potrebno je organizirati edukaciju za marikulturu, te dodatno educirati i lokalne dužnosnike, s obzirom da postoje znatne mogućnosti uzgoja školjkaša. Sadašnji lokaliteti nisu dostatni da bi se opstalo, te da je potrebno povećati proizvodnju. Opstanak ribara osigurati će se jedino izgradnjom novih uzgajališta, što bi trebalo i posebno poticati.

Uzgajivači kamenica i dagnji smatraju da su prepušteni sami sebi. Procedure za dobivanje kredita su prekomplikirane i traju dugo, kamatne stope su previsoke, a uzgoj školjkaša je djelatnost gdje je povrat kapitala spor. Uzgajivači smatraju bespotrebno zahtijevati da svaki uzgajivač ima depuracijski centar. Za opstanak na tržištu i osvajanje novih tržišta potrebno je osigurati kako količine, tako i kontinuitet proizvodnje. Pri tome treba povezati uzgoj i preradu, ali isto tako i skladišne kapacitete.

Rastući sektor turizma danas je jedna od djelatnosti koja se „agresivnije“ natječe za obalni prostor s ribarstvom. Smanjenje prirodne i uporabne vrijednosti resursa u obalnom području koje uključuje ograničeni fizički prostor vodi sve učestalijem sukobu između korisnika kao npr. između marikulture i turizma. Važno je napomenuti da je sukob marikulture ili ribolova i turizma izražen samo u onim područjima koja nisu pretpostavila načelo jednakog razvoja cijele županije pojedinačnom interesnog i političkom lobiranju. Unatoč pojedinim isključivim pristupima sve češće nailazimo na modele suživota različitih interesa što pretpostavlja porast odgovornog obavljanja tih djelatnosti i uspostavi suradnje na tragu mogućeg suživota.

5. Snage, slabosti, mogućnosti i opasnosti za razvoj ruralnih područja

Velika raznolikost Istarske županije što se tiče prirodnih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih značajki velikim je dijelom nastala zbog učinka četiri skupine čimbenika koji danas određuju razvojni proces ruralnih područja:

- Prirodni potencijal regije (klimatski i hidrološki uvjeti, kvaliteta tla, šuma, vodnih resursa, podjela naselja, itd.);
- Povijesni i socijalni faktori – tradicija regije, posljedice promjene političkih sustava (migracije, druženje različitih kultura, politička svijest i sudjelovanje u procesu donošenja odluka, lobiranje, organizacija lokalne zajednice), dob i obrazovna struktura stanovništva (postotak starih ljudi koji nisu skloni promjenama u usporedbi s mladim poduzetnicima), svijest o kulturnom nasljeđu i tradicionalnim vrijednostima;
- Ekonomski faktori – udaljenost do tržišta, naročito većih gradskih centara, struktura i organizacija lokalnog tržišta, pristup osnovnoj infrastrukturi, financijska snaga lokalnog proračuna, ekonomska učinkovitost tvrtki, poduzetništvo, itd.;
- Institucionalni faktori – zakoni i propisi njihovo provođenje, stupanj lokalnog sudjelovanja u donošenju odluka, učinkovitost administracije, itd.

Analiza Snage, slabosti, mogućnosti i opasnosti za razvoj ruralnih područja se temelji na prikupljenim i analiziranim podacima, kao i na stručnim i razvojnim dokumentima koji su dobiveni na uvid. Uz to, korištena su i ekspertna mišljenja autora koji već duži niz godina djeluju na istraživanom području. Ova je analiza polazište za određene prioriteta za ostvarenje ciljeva plana, unutar kojih su određene odgovarajuće provedbene mjere.

Snaga (+)	Slabosti (-)
GEOSTRATEŠKI I PROMETNI POLOŽAJ (pitanje utjecaja) -povoljan zemljopisan i geopolitički položaj -relativno dobra avionska povezanost s Europom i Svijetom -redovne brodske linije s Republikom Italijom -Blizina tržišta Slovenija, Italija PRIRODNI RESURSI -bogati i raznoliki prirodni resursi (razvedena obala) -prostorna i biološka raznolikost -povoljni klimatski uvjeti za razvoj poljoprivredne proizvodnje (voćarstvo, vinogradarstvo, ribarstvo, pčelarstvo, ovčarstvo, peradarstvo, povrćarstvo i dr.) -vodni resursi LJUDSKI RESURSI -Ljudski potencijali – iskusna radna snaga u određenim područjima (poljoprivreda, turizam, ribarstvo, pomorstvo) -postojanje motivacije za pozitivne promjene stanja u Županiji -nazočnost mlađe obrazovane populacije GOSPODARSKI RESURSI -postojeće i planirane poduzetničke zone -mogućnost razvoja poljoprivrede, obrtništva i poduzetništva u službi turizma -pozitivna klima za osnivanje poduzetničkih centara -inicijativa osnivanja zadruga -programi kreditiranja poduzetnika -postojanje turističkih zajednica INFRASTRUKTURA -postojanje osnovne infrastrukturne mreže (ceste, plovni putevi, međunarodna pomorska luka međunarodna zračna luka, željezničke postaje, mostovi, vodovodi, elektroenergija, telekomunikacije ...) OBRAZOVNE USTANOVE -dostatan broj osnovnih i srednjih škola -Sveučilište u Puli -mogućnost dopunskog obrazovanja u županijskom centru TURISTIČKI I SPORTSKO REKREATIVNI UVJETI -postojanje uvjeta za razvoj različitih vidova turizma (lovni, ribolovni, robinzonski, rekreativni, seoski, vjerski, tematski i dr.) -veliki broj hotela, smještajnih objekata i raznovrsna ugostiteljska ponuda -sportski tereni KULTURNE USTANOVE -veliki broj objekata kulturološkog značaja (muzeji, kazališta, akvarij, kino-dvorane, koncertni prostori i dr.) -sakralni objekti - povijesni i kulturni spomenici TRADICIJA I POVIJESNO NASLJEĐE -prirodna i kulturna baština, - turističke atraktivnosti, lokaliteti, građevine, prirodne znamenitosti -marikultura, ribarstvo, ekološka proizvodnja -tradicija obrta, poljoprivrede, turizma i pomorstva -njegovanje tradicijskih vrijednosti, lokalne kulture i običaja -kulture, sportske i vjerske manifestacije	NEDOVOLJNO EFIKASNA LOKALNA UPRAVA I SAMOUPRAVA -nedostatna informatiziranost -sporo provođenje razvojnih planova i programa -nedovoljno kvalitetna razmjena informacija -sporo donošenje strateških odluka i provođenja ključnih aktivnosti (neriješeni imovinsko-pravni odnosi, evidencija i upravljanje javnom imovinom) NEDOVOLJNO IZRAŽENA POZITIVNA PODUZETNIČKA KLIMA -kapilarna nerazvedenost vodovoda (poglavito za potrebe poljoprivrede) -orijentacija na samo jednu granu ekonomskog razvoja (turizam) -nedovoljna zaštita okoliša (onečišćenje izvora vode, sustav odvodnje i zbrinjavanje otpada) -nejednako razvijena infrastruktura u svim dijelovima Županije -velika razlika vrijednosti zemljišta i objekata unutar Županije -troma administracija u svezi iniciranja i razvoja poduzetništva -nepostojanje detaljnih planova uređenja i sveukupnih baza podataka, -edukacija u područje ekološke proizvodnje -slaba povezanost prerade s turizmom i trgovinom -nedovoljan broj visoko kategoriziranih hotelskih kapaciteta -nezadovoljavajuća vanpansionska ponuda -nedovoljna medijska podrška pozitivnim primjerima, idejama i rezultatima -manjak suvremenih poslovnih ideja i programa NEADEKVATNO UPRAVLJANJE LJUDSKIM RESURSIMA -nedovoljna educiranost (kapilarna područja, neusklađenost školskog sustava s potrebama gospodarstva, -nedovoljna svijest o potencijalu civilnog sektora i socijalnom poduzetništvu, -nepravovremena informiranost gospodarskih aktera o standardima privređivanja u EU i pristupu EU fondovima) -manjak menadžerskih i pojedinih specifičnih znanja -nedostatno ulaganje u razvoj kadrova

Mogućnosti (++)	Opasnosti (-)
INSTITUCIONALNE REFORME -potenciranje raznih reformi u RH povećava šanse za lokalne promjene -proces decentralizacije može omogućiti veći djelokrug i odgovornost lokalne uprave i samouprave – nedostaje odgovarajuća fiskalna decentralizacija -uključivanje u programe SAPARD-IPARD -postojanje Nacionalne strategije regionalnog razvoja -Strategija razvoja ribarstva Hrvatske -ekološka proizvodnja, proizvodnja ljekovitog i aromatičnog bilja i proizvoda TRANSFERI ZNANJA I TEHNOLOGIJA -Sveučilišni centar – programi -Modernizacija obrazovnog sustava i njegova prilagodba sustava u EU (Bolonjska deklaracija) -Razvoj telekomunikacijske infrastrukture i Interneta DOMAĆA I STRANA POTICANJA PODUZETNIŠTVA -postojanje Nacionalne strategije razvoja malog i srednjeg poduzetništva -nacionalni sustav poticanja poduzetništva -državni fondovi potpore -pretpristupni fondovi -dovršenje procesa privatizacije državnog zemljišta -ribarstvo -poljodjelstvo -obnova tradicionalnog obrta -program razvoja turizma i spremnost države na financijske potpore -Istarski ipilon POZITIVNI PROCESI U OKRUŽENJU - politička i ekonomska stabilnost -uspostavljanje bilateralne i multilateralne suradnje sa zemljama u okruženju -luke za javni promet i luke nautičkog turizma -ulazak u EU- pretpristupni fondovi (SAPARD; IPARD i dr.) - jačanje nevladinog sektora – izgradnja institucija	KLIMA I POLOŽAJ -izloženost elementarnim nepogodama (požari – visoke ljetne temperature, bura – vjetrovi, ljetni pljuskovi) -neriješen sustav navodnjavanja GLOBALIZACIJA -razaranje podmorja i narušavanje eko-sustava -rasprodaja javne imovine -prijevoz opasnih tereta (morem i kopnom) -pritisak strane konkurencije na nespremnim domaće proizvođače MIGRACIJE -depopulacija unutrašnjosti Istre -migracija mladih i obrazovanih NEPOVOLJNO POSLOVNO OKRUŽENJE -loša privatizacija -nedovoljna istraživanja bioloških potencijala -neusklađenost katastra s evidencijom u ZK -nedovoljni poduzetnički poticaji, financijski izvori SKUPA I NEEFIKASNA DRŽAVA -slaba organizacija i neefikasnost državne uprave -visoka razina korupcije -neadekvatno i neefikasno sudstvo -pravna nesigurnost -visoke kamatne stope -nema zaštite vlastitog proizvoda uz potpunu liberalizaciju uvoza – nekontrolirani uvoz stimuliran mjerama fiskalne i monetarne politike -nedostatak efikasnih mjera za povećanje izvoza -nedovoljno poticanje stvaranja brand-a

6. Strateški program razvoja

6.1. Misija i vizija razvoja ruralnih područja Istarske županije

Temeljeno na zaključcima provedenih analiza i ocjenama radnih skupina definirane su misija te razvojne vizije ruralnog razvoja Istarske županije (2008-2013).

Misija

Poticati i osigurati održivi ruralni razvoj Istarske županije koji se temelji na očuvanju i razvoju okolišnog, ljudskog, socijalnog i stvaralačkog/proizvodnog kapitala radi poboljšanja uvjeta za cjeloviti razvoj i kvalitetan život u ruralnim područjima Istarske županije.

Zadovoljstvo i kvaliteta života lokalnog stanovništva, održivi razvoj županije uz ekološke smjernice, kao i pokretanje gospodarskih aktivnosti.

Suvremene teorije i praksa polaze od potrebe integralnog ruralnog razvitka, koji podrazumijeva sveobuhvatni gospodarski, socijalni i kulturni napredak seoskog prostora i zajednice koja tu živi, uključujući i unapređenje prirodnog okoliša. Radi toga, ruralni razvoj Istarske županije treba temeljiti na dobroj europskoj praksi i LEADER pristupu:

- **Pristup temeljen na osobitostima područja** - ruralna područja su slična, ali opet, svako ima svoje posebnosti; njih treba uzeti u obzir prilikom planiranja budućnosti, jer su one temelj kvalitetnog razvoja svakog pojedinog područja.
- **Pokretanje zajednica koje kasne u uključivanju u razvojne procese** - ima zajednica kojima treba podrška kako bi se uključile u razvojne procese. Vjerujemo da takve zajednice ne smiju biti ostavljene po strani i prepuštene tijeku vremena, već ih treba prepoznati i posvetiti im posebnu pažnju radi njihovog pravovremenog uključivanja.
- **Pristup odozdo prema gore** - bez uključivanja javnosti, današnji razvoj nije moguć. Zato je potrebno široko uključivanje svih raspoloživih snaga u lokalnim zajednicama kako bi se bogatstvom ideja i mogućih rješenja postigao što kvalitetniji razvoj.
- **Razvoj lokalnih partnerstva u pristupima i djelovanju** - u današnje vrijeme, usitnjene inicijative često su unaprijed osuđene na propast, nedostaje im snaga, uvjerljivost i povjerenje. Stoga je razvoj partnerskih odnosa i kulture suradnje od iznimne važnosti.
- **Umrežavanje i suradnja** - povezivanje, sinergijsko djelovanje u razvojnim procesima, razmjena znanja i iskustava, u današnjoj modernoj Europi, pa tako i u Hrvatskoj od ključne su važnosti.
- **Inovativnost** - tradicija je svakako temelj održiva ruralnog razvoja, ali su inovacije nužne kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na nov i tržišno konkurentan način.
- **Integralni pristup** - sektorska podijeljenost čest je uzrok problemima u razvoju. Horizontalno, međusektorsko povezivanje kao i okomito, povezivanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija, osobito je važno u ostvarivanju održivog ruralnog razvoja.
- **Lokalno financiranje i upravljanje projektima** - izuzetno je važno da aktivnosti na lokalnoj razini budu i financirane iz lokalnih proračuna. Poznajući situaciju u Hrvatskoj znamo da to nije jednostavno, ali makar i mali poticaj iz lokalnog proračuna znači potvrdu vjerodostojnosti lokalnih projekata

VIZIJA I

"Do 2013. godine razlike u prihodima i životnom standardu između jedinica lokalne samouprave na području Istarske županije i društvenih skupina su značajno smanjene. O snaženi društveno-gospodarski akteri i vlast u IŽ i RH značajno surađuju na svim razinama s ciljem dostizanja optimalnog korištenja i upravljanja razvojnim potencijalom ovog područja.

Ostvarene su osnovne pretpostavke održivog razvoja odnosno razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije pritom ne ugrožavajući mogućnost sljedećih naraštaja da zadovolje svoje potrebe."

VIZIJA II

"Ruralni razvitak u širem smislu doprinosi poboljšanju produktivnosti poljoprivrednih gospodarstava i njihovoj konkurentnosti.

Ruralna područja sposobna su prilagoditi se gospodarskim, društvenim, kulturnim, ekološkim i tehnološkim promjenama koje su u tijeku i potpuno se integrirati u tržišno gospodarstvo

Ruralna područja su vitalna, održiva i privlačna mjesta za život i rad, s jednakim gospodarskim mogućnostima za sve stanovnike ruralnih područja."

Na temelju navedenih vizija pet je strateških ciljeva:

1. Izgradnja institucionalnog okruženja koje potiče poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim područjima i stvaranje uvjeta za povratak i zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima
2. Povećanje konkurentnosti glavnih gospodarskih sektora u ruralnim područjima (proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti)
3. Održiva uporaba prirodnih resursa, očuvanje i zaštita prirode i okoliša
4. Zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa
5. Trajno poboljšanje učinkovitosti rada komplementarnih - suradnih institucija u funkciji ruralnog razvitka

6.2. Strateški ciljevi ruralnog razvoja Istarske županije

Program ruralnog razvoja Istarske županije ima pet strateških ciljeva koji su međusobno usko povezani.

Cilj 1. - *Izgradnja institucionalnog okruženja koje potiče poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim područjima i stvaranje uvjeta za povratak i zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima*

Iz podataka predstavljenih u analizi vidljiv je neujednačen razvoj pojedinih područja Istarske županije. S jedne strane postoji ubrzan gospodarski rast, a s druge, trajno slabljenje i nazadovanje pojedinih područja posebice ruralnih. Ta razvojna složenost predstavlja značajan izazov svim sadašnjim i budućim kreatorima regionalne politike.

Unutar županije ubrzan rast nekih urbanih središta prouzrokovao je dodatne poremećaje i razlike između grada i sela. To je posebno naglašeno u odnosu između gradova priobalja i

unutrašnjosti Istre. Takvi su slučajevi također očiti u razvijenijem i bogatijom obalnom području u usporedbi s njihovim nerazvijenijim i siromašnijim ruralnim zaleđem. U Istarskoj županiji, gradovi poput Pule, Poreča, Rovinja, Pazina imaju značajan utjecaj na gospodarstvo u pogledu tržišta, usluga, lokalnog prometa, povezanosti između visokog obrazovanja, istraživanja i poduzetništva, no ipak do sada nisu uspjeli u dovoljnoj mjeri potaknuti uravnoteženi razvoj ostalih područja.

Općenito, postoji nedostatak konsenzusa o prioritetnim potrebama te ne postoji zajedničko razumijevanje za dosljedan smjer razvojne politike. Također, treba istaknuti nedostatak suradnje između različitih razvojnih institucija. Pozitivno je to što postojeća iskustva s ROP-om predstavljaju korisne modele za bolju koordinaciju lokalnih agencija i tijela javne vlasti. Važno je iskoristiti dosadašnja pozitivna iskustva i nastaviti razvojne aktivnosti u tom smjeru.

Ovaj strateški cilj priznaje heterogenost okolnosti i vrlo veliku složenost razvojnih izazova u različitim dijelovima Istarske županije. On obuhvaća najmanje dva stupa razvojne politike: županijski razvoj i razvoj potpomognutih područja. U samoj osnovi tog cilja nalazi se novi odnos utemeljen na načelu partnerstva u kojem središnja i lokalna razina («odozgo prema dolje» i «odozdo prema gore») dijele odgovornost za razvoj. Zasniva se na shvaćanju kako nijedan pristup sam za sebe nije prikladan ukoliko ne postoji njihova međusobna koordinacija. Ovakav pristup kombinira županijske prioritete i njihovu prilagođenost specifičnom prostoru. Navedeni strateški cilj daje lokalnoj upravi i samoupravi eksplicitan zadatak smanjenja društveno-gospodarskih razlika između razvijenih i manje razvijenih dijelova županije, kako bi se postigao održivi razvoj i konkurentnost.

Mjere za ostvarenje ovog cilja su:

- (1) poboljšanje temeljne ruralne infrastrukture (cestovna i prometna, telekomunikacije, vodovodne i kanalizacijske mreže, opskrba energijom i dr.);
- (2) poboljšanje i razvitak društvene, socijalne i kulturne infrastrukture;
- (3). poboljšanje usluga u području zdravstva i socijalne skrbi ;
- (4) poboljšanje i unaprjeđenje dostupnosti obrazovnih sustava i programa u ruralnim područjima (osnovno, srednjoškolsko i visoko obrazovanje) i neformalnog obrazovanja (stručni tečajevi, škole stranih jezika, informatičko obrazovanje, obuka i edukacija za pripremu razvojnih projekata, stjecanje novih znanja i vještina i dr.)

Cilj 2. - Povećanje konkurentnosti glavnih gospodarskih sektora u ruralnim područjima (proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti)

Ovaj cilj proizlazi iz potrebe osiguranja održivog ruralnog razvitka kroz optimizirani i uravnoteženi gospodarski razvitak, očuvanje okoliša i socijalnu koheziju te je sukladan strateškim ciljevima ruralnog razvitka u Republici Hrvatskoj.

Preobrazba istarskog gospodarstva predstavlja cilj pun izazova. S obzirom na trenutačnu situaciju koja je opisana u ovom programu, ustanovljena je potreba za njegovom temeljnom preobrazbom u učinkovito gospodarstvo koje je okrenuto izvozu i temeljeno na znanju.

Povećanje dohotka i uposlenosti u ruralnom prostoru, uz očuvanje tradicijskog i kulturološkog naslijeđa, pretpostavlja prepoznavanje osnovnih nositelja proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti na području županije. Istarska županija i dosad je u svojim aktivnostima nizom mjera poticala povećanje konkurentnosti glavnih gospodarskih sektora. Međutim, u slijedećem razdoblju ovom pitanju potrebno je posvetiti posebnu pozornost.

Analiza stanja pokazala je da su području Istarske županije prioriteti razvoja: turizam, obrtništvo, poljoprivreda i ribarstvo, industrija i trgovina. Radi heterogenosti područja redoslijed njihovog značaja različit je na prostoru Županije.

U svrhu jačanja gospodarske snage poljoprivrednih proizvođača, a time i njihove konkurentnosti, potrebno je djelovati na uklanjanje problema loše agrarne strukture i troškovne nekonkurentnost. Potrebno je istodobno povećati konkurentnu sposobnost malog i srednjeg poduzetništva, kao osnove ravnomyernog razvoja županije i to izgradnjom poslovne infrastrukture, uklanjanjem administrativnih prepreka, jačanjem nadzora u dodjeli kako županijskih tako i državnih poticaja i potpora .

Još uvijek ne možemo biti zadovoljni tempom pokretanja poduzetničkih inicijativa i financijskom snagom malih i srednjih poduzeća. Osim tih osnovnih slabosti, sektor je opterećen i kroničnim deficitom obrazovnih programa za poduzetništvo, ne stimilirajućim odnosom okruženja te administrativnim preprekama u raznim fazama pokretanja poduzetničkih aktivnosti.

Za razvoj posebnih resursa, koji su neiskorišteni, zanemareni ili podcijenjeni prvenstveno znači prepoznavanje stvarne situacije područja, unošenje novih znanja i vještina, korištenje resursa i postojećih struktura na nov način te analiziranje dosadašnjih i pronalaženje budućih uloga nositelja razvoja na lokalnoj razini;

Mjere za ostvarenje ovog cilja su:

- (1) restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednih gospodarstava i poslovnih subjekata u ruralnim područjima kroz bolje korištenje proizvodnih kapaciteta, uvođenje novih tehnologija i inovacija;
- (2.) usvajanje i primjena standarda zaštite okoliša, zaštite potrošača i standarda kvalitete u poljoprivrednom, šumarskom i ribarskom, odnosno prehrambenom sektoru; (3) diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima;
- (3) Potpora organiziranju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava, s ciljem povećanja proizvodno-tržne konkurentnost i poboljšane društveno-ekonomskog statusa poljoprivrednih proizvođača.
- (4.) Poboljšanje i olakšanje pristupa financijskim i kreditnim sredstvima u ruralnim područjima
- (5.) Promicanje proizvoda i aktivnosti u ruralnim područjima (potpora marketingu i promidžbi).
- (6) Pružanje prikladnih odgovora na potrebe seoskih područja (traženje novih ideja, stvaranje novih kombinacija novih resursa).

Cilj 3. - Održiva uporaba prirodnih resursa, očuvanje i zaštita prirode i okoliša

Osiguranje primjerenih radnih i životnih uvjeta u ruralnom području uz održivu uporabu prirodnih resursa, očuvanje i zaštitu prirode i okoliša trajni je zadatak. Zaštita se mora provoditi u svim djelatnostima, osobito u gospodarskima, koje utječu na promjene u prostoru i u okolišu.

Mjere za ostvarenje ovog cilja su:

- (1) Stvaranje uvjeta za uvođenje novih proizvodnih tehnika i tehnologija koje su prihvatljive za očuvanje i zaštitu okoliša;
- (2.) Jačanje uloge i potpore razvitku integrirane i ekološke poljoprivredne proizvodnje;
- (3.) Jačanje uloge i potpore razvitku održivog šumarstva, upravljanju šumskim zemljištem te očuvanju šumskog potencijala;
- (4.) Održivo korištenje prirodnih dobara ugrađivanjem mjera očuvanja biološke raznolikosti u sve djelatnosti prostornog uređenja i korištenja prirodnih dobara (poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo, vodoprivreda i drugo);
- (5.) Očuvanje genetičke varijabilnosti i kulturnog nasljeđa kroz potporu ugroženim, autohtonim i tradicijskim biljnim i životinjskim vrstama;
- (6.) Očuvanje i unaprjeđenje kvalitete vode, tla i zraka;
- (7.) Promoviranje i potpora razvoju korištenja obnovljivih izvora energije;
- (8.) Stvaranje prikladnog institucionalnog okvira za provedbu programa i mjera očuvanja i zaštite okoliša

Cilj 4. - Zaštita i očuvanje kulturnog nasljeđa

Očuvanje kulturno-povijesnog i graditeljskog nasljeđa na području Istarske županije važna je zadaća današnjih stanovnika koji trebaju zaštititi i očuvati ovu baštinu za buduća pokoljenja.

Mjere za ostvarenje ovog cilja su:

- (1.) poticanje i unaprjeđenje obnove objekata i područja značajnih povijesnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti;
- (2.) očuvanje i obnova kulturnog nasljeđa, seoskih običaja i manifestacija;
- (3.) promicanje kvalitetnih autohtonih i tradicijskih poljoprivrednih i obrtničkih proizvoda.

Cilj 5. - Trajno poboljšanje učinkovitosti rada komplementarnih – suradnih institucija u funkciji ruralnog razvitka

Prepoznavanje skupina ljudi s vizijom i idejama za buduće projekte jedna je od važnih sastavnica ruralnog razvoja. Aktivnost započinje pokretanjem zajedničkog procesa učenja te planiranjem i pokretanjem aktivnosti koje stvaraju nove proizvode i usluge, itd.

Ustroj pokusnih/pilot-projekata ili projekata koji donose promjene, što podrazumijeva: osiguranje podrške za preuzimanje rizika (financijska podrška, svi uključeni sudionici su odgovorni za sve faze procesa, korištenje istraživačkih centara i laboratorija itd.);

osiguranje podrške inicijativama koje potiču promjenu (stvaranje sinergija) i “novu lokalnu kulturu”.

Mjere za ostvarenje ovog cilja su:

(1.) Primjena Leader pristupa kroz potporu osnivanju i radu lokalnih akcijskih grupa, usvajanju vještina i animiranju područja, pripremu i provedbu lokalnih strategija razvoja i projekata suradnje te stvaranju nacionalne mreže ruralnog razvitka;

(2.) Jačanje i uključivanje lokalnih organizacija (udruge, zadruge, nevladine organizacije i drugi ekonomski i socijalni partneri) u provođenju aktivnosti usmjerenih na osmišljavanje i provedbu politike ruralnog razvitka na lokalnoj razini;

(3.) Povećanje učinkovitosti djelovanja upravnih i stručnih službi, obrazovnih, znanstvenih, tržišnih, novčarskih, nadzornih i drugih institucija.

6.3. Postizanje napretka u jedanaest prioriteta područja djelovanja

Temeljno načelo Strateškog programa je da se održivost treba temeljiti na međusobnoj ovisnosti njena tri stupa: gospodarskom razvoju, socijalnoj pravednosti i zaštiti okoliša, kao i na unaprijeđenom upravljanju. Okoliš, kultura i razvoj u Istri nerazdvojivo su međusobno povezani te stoga su ne samo od odlučujuće važnosti i sve bitnije za napredak u ubrzanju ka održivom razvoju. U tu je svrhu nužno otvarati radna mjesta šireg opsega i usredotočiti se na ublažavanje „siromaštva“ ruralnih područja, iako ovo također ovisi o politikama koje su izvan opsega ovog programa. Na socijalnoj razini, od temeljne je važnosti unaprijediti standard života koji se temelji na pristupu osnovnim uslugama i financijskim resursima, postignuću jednakosti spolova i pravednosti među naraštajima.

Program se temelji na dugoročnom viđenju „održive“ Istre koja je politički stabilna i u procvatu. Ovo se viđenje temelji na proaktivnom izboru scenarija koji donosi prednosti za sve koji promiču zajednički razvoj obalnog područja i unutrašnjosti Istre uz korištenje pozitivnih sinergija učinkovitog okolišnog, razvojnog i gospodarskog upravljanja.

Potrebni su zajednički naponi kako bi se postigao napredak u održivom upravljanju resursima, te povećanju prirodne i kulturne raznolikosti ovog područja.

6.3.1. Mjere za unapređenje zaštite okoliša i zaštitu poljoprivrednog zemljišta

Poljoprivreda je djelatnost koja pojedinačno i najjače djeluje na prirodu i krajobraz. Sa stajališta pritiska poljoprivrede na okoliš u RH i IŽ valja istaknuti nepostojanje jasnog sustava učinkovite uporabe inputa (najviše mineralno gnojivo i zaštitna sredstva) – mogućih uzroka onečišćenja iz poljoprivrede u poljoprivrednoj praksi. Nekontrolirana i neopravdana primjena većih količina mineralnih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja predstavlja potencijalnu opasnost za okoliš, te postoji rizik gubitka dušika i drugih nepoželjnih tvari otjecanjem u podzemne vode. Aktiviranje većih poljoprivrednih površina, posebice u sustavu konvencionalne poljoprivrede, može za posljedicu imati dodatno povećanje rizika i utjecaja poljoprivrede na okoliš.

Neodgovarajući plodored i uporaba mineralnih gnojiva smanjuje plodnost tla i uzrokom je njegove degradacije. Unapređenje plodnosti tla uvođenjem sjetve ozimih i leguminoznih kultura još uvijek se nedovoljno primjenjuje. Neodgovarajući načini čuvanja stajskog gnojiva predstavljaju potencijalnu opasnost za okoliš.

Danas je sve više nazočno neodgovarajuće postupanje s kominom nakon proizvodnje rakije, koju bi trebalo kompostirati. Isti problem javlja se vezano za zbrinjavanje, odnosno načine uporabe komine od maslina, (gdje je jedna od mogućnosti i zbrinjavanje komine u svrhu uporabe za gorivo - proizvodnja bio-dizela).

Ruralna područja će u slijedećih nekoliko godina morati prilagoditi svoju socioekonomsku strukturu kako bi mogla spremno odgovoriti izazovima povećanja opće svijesti o potrebi zaštite okoliša, brzog širenja i uporabe novih tehnologija.

Održiva poljoprivreda središnji je i ključni sustav gospodarenja s gospodarskog, ekološkog, društvenog i etičkog motrišta. Radi toga primjerenu pozornost u slijedećem razdoblju nužno je posvetiti održivoj poljoprivredi i ekološkoj poljoprivredi.

Mjere za unapređenje zaštite okoliša i zaštitu poljoprivrednog zemljišta su:

1. Poticanje tehnologije poljoprivredne proizvodnje koja skrbi o zaštiti prirodnih resursa, očuvanju ugroženih područja i zaštiti poljoprivrednog zemljišta te očuvanju biološke i raznolikosti eko-sustava.
2. Provođenje politike zaštite okoliša postiže se kombinacijom različitih regulacijskih instrumenata (naredbodavnih i nadzornih) u očuvanju i unapređenju prirodnog okoliša, te zaštiti okoliša u poljoprivredi.
3. Trajno praćenje stanja i sadržaja onečišćenja poljoprivrednog zemljišta,
4. Ustroj baze podataka o kretanjima tvari iz poljoprivrede - potencijalnih uzroka pritiska na vodne resurse,
5. Smanjenje i sprječavanje onečišćenja tla uzrokovanog dušikom - prioritete su zadaće u zaštiti okoliša.
6. Povećanje opće svijesti o potrebi zaštite okoliša
7. Spomenici narodnog graditeljstva čuvaju in situ ili prenošenjem vrijednih tradicijskih građevina na novu lokaciju, tj. osnivanjem "muzeja na otvorenom"
8. Pravna zaštita kulturne baštine - priprema i donošenje rješenja o preventivnoj zaštiti kulturnih dobara, postupak određivanja svojstva kulturnog dobra te zabilježbu kulturnih dobara od lokalnog značenja.

6.3.2. Mjere za unapređenje ekološke proizvodnje

Raznolikost ekoloških jedinica unutar šireg poljoprivrednog proizvodnog prostora IŽ ukazuje na mogućnost njegovog raznovrsnijeg korištenja uzgojem komercijalno vrijednih povrtnih, krmnih i ratarskih kultura. Na žalost, taj prirodni potencijal ovog područja za sada još nije u potpunosti iskorišten. Pri promišljanju o razvitku poljoprivrede na ovom području ne bi se smjelo zaobići pitanje sustava uzgoja bilja odnosno prosudbu mogućnosti, koje otvaraju suvremeni trendovi u poljoprivrednoj proizvodnji.

Ekološka proizvodnja ("organska", "biološka") kao poseban sustav održivog gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu obuhvaća uzgoj bilja i životinja, hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka s pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu bilja i životinja, sukladno međunarodno usvojenim normama i načelima.

Za naglasiti je da Istarska županija raspolaže s velikim potencijalom glede ekološke poljoprivrede, što znači da postoje prirodni uvjeti za razvoj ekološke poljoprivrede i proizvodnje hrane. Ekološku poljoprivredu potrebno je povezati s turizmom, jer je eko-turizam dijelom budućnost hrvatskog turizma. Stoga su sve dosadašnje aktivnosti neophodne kako bi proizvođači u ekološkoj proizvodnji bili u funkciji eko-turizma, a koji je dio globalne strategije za zaštitu prirodnih bogatstava i kulture.

Unapređenje ekološke poljoprivrede pretpostavlja provedbu slijedećih mjera:

1. Ekološku proizvodnju hrane u Istarskoj županiji potrebno je razvijati koristeći prirodne prednosti, dosadašnja iskustva, raspoloživi kadar i institucije te pozitivnu zakonsku regulativu.
2. Nastaviti provedbu razvojnih programa proizvodnje ekološke hrane, poticanja dorade, standardizacije i marketinške valorizacije ekoloških tipičnih, tradicijskih i autohtonih proizvoda s ciljem stvaranja prepoznatljive marke Istarskog ekološkog proizvoda.
3. Tematski objediniti regionalne subjekte institucionalizacijom ili projektnim zadacima, te osnovati Savjetodavno Vijeće za ekološku proizvodnju Istarske županije, Konzorcij proizvođača i Savjetodavni centar održivog razvoja i proizvodnje tipičnih proizvoda.
4. Stimulativnim mjerama agrarne politike i harmonizacijom mjera na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou stvarati pretpostavke za ugradnju novih tehnologija i nadzor ekološke proizvodnje.
5. U strateške razvojne dokumente Istarske županije etablirati programe razvoja ekološke poljoprivrede.
6. Inicirati stvaranje javno - privatnih partnerskih odnosa u cilju prostorne i ekonomske valorizacije ekološke proizvodnje te zaštite općeg društvenog interesa.
7. Razvijati ogledna imanja introdukcijom suvremenog znanja i novih tehnologija poštujući ekološke posebnosti prostora.
8. Potpora preusmjeravanju na ekološku poljoprivrednu proizvodnju (sufinanciranje troškova registracije i nadzora ekološke proizvodnje; sufinanciranje nabave opreme za ekološku proizvodnju i poticanje ekološke proizvodnje)
9. Stvarati pretpostavke za ugradnju i provedbu obrazovnih programa ekološke proizvodnje u sve razine obrazovnog sustava uključujući i izradu / izdavanje stručne literature.
10. Ustrojiti županijsko bioetičko povjerenstvo za provedbu zaključaka zabrane uporabe GMO sjemena i hrane.
11. Izraditi Studiju izvodljivosti razvoja ekološke poljoprivrede u Istarskoj županiji sukladno pravnoj stečevini Europske unije.

6.3.3. Mjere za unapređenje prostornog uređenja ruralnih područja

Prostornim uređenjem se ostvaruju pretpostavke za unapređenje gospodarskih, društvenih, prirodnih, kulturnih i ekoloških polazišta održivog razvitka u prostoru.

Svrha prostornog planiranja je prvenstveno organizacija prostora kao odgovor na potrebe njegovih stanovnika, ali uz uvažavanje strategije održivog razvoja.

Očuvanje okoliša je jedan od važnih izazova ruralnog prostora. Loše upravljanje oskudnim prirodnim resursima, posebno u pogledu vode, poljoprivrednog zemljišta, energija i

obalnih područja, ugrozit će gospodarski razvoj, kakvoću života i socijalnu stabilnost. Populacijska dinamika i nezaposlenost zajedno s poduzetničkom tromosti i socijalnim pitanjima povećavaju ove pritiske. Poglavitno nedostatna suradnja jedinica lokalne uprave i samouprave i neodgovarajući mehanizmi upravljanja procesima primjerno mjera očuvanja okoliša.

Radi toga potrebno je na razini Istarske županije izraditi strategiju u kojoj će biti jasno definirano kakav prostor želimo, te odrediti okvir daljnjeg razvoja. Lokalne jedinice putem Prostornih planova, a u skladu sa županijskim planovima, imaju veliku mogućnost, ali i odgovornost za postavljanje uvjeta za opći razvoj prostora. Pri tome prostorni planeri imaju veliku odgovornost, ali oni ne mogu biti stručnjaci za sve djelatnosti koje se odvijaju na prostoru. Iz tog razloga bilo bi nužno planerima dati smjernice od strane LAG-a, županije ili države što se zapravo želi, odnosno koji su prioriteti u prostoru. Izuzetan je pritisak, pogotovo u priobalnom dijelu, tijekom izrade prostornih planova što često dovodi do nepridržavanja pravila gradnje i do narušavanja prostora.

Kultura i tradicija jednog naroda najjasnije se očituje kroz njegovo graditeljstvo. Graditeljsko umijeće Istre temeljeno je na prenošenju iskustva "s koljena na koljeno", na izravnoj predaji. Kao i na ostalim područjima prenošena je cjelokupna vještina građenja, od izbora i obrade materijala, načina gradnje, do oblikovanja i smještaja na teren.

Odlaskom stanovništvo iz ruralnih područja u gradove, napuštaju se tradicionalna zanimanja, poljoprivreda se polako gasi i istarski krajolik se mijenja. Zapuštanje polja, samim time suhozida i tipičnih istarskih kažuna u zadnjim desetljećima je vrlo naglašeno.

Pučko graditeljstvo svjedoči o običajima i prošlosti Istre, o ustrajnosti, snalažljivosti i životnoj snazi istarskih poljodjelaca i pastira. Kamena zdanja i krajolici središnje i južne Istre "kažuni" prekrasni su primjer tradicionalnog graditeljstva. Kažun, nije tek puki oblik male funkcionalne građevine, već odraz ljudske vještine koja iz običnog kamena uobličuje ljepotu. U ruralnom području Istre, radi toga, je potrebno restaurirati, očistiti i zaštititi suhozide i istarske kažune čime bi očuvali krajolik i stvorili nove uvjete za poljoprivredu i agroturizam. Ovakav pristup rezultirao bi revitalizacijom istarskog ruralnog prostora i osigurao očuvanje tipičnih istarskih pejzaža.

6.3.4. Mjere za unapređenje ruralnog turizma

Novi razvojni model ruralnog turizma sasvim je precizno definiran u dokumentu Master plan razvoja turizma Istre; 2004.-2012., koji putem pet temeljnih elemenata (razvojni model, plan konkurentnosti, investicijske potrebe i mogućnosti, marketing plan te plan implementacije) nalaže precizan hodogram aktivnosti novog strateškog opredjeljenja razvoja turizma Istre. U agroturizmu Istarske županije do sada uspješno je oblikovano i ostvareno nekoliko programa i projekata od kojih su najznačajniji:

Vinske ceste Istre- danas možemo smatrati kao jedan prepoznatljiv i uobličen turistički proizvod koji se iz godine u godinu upotpunjuje i usavršava.

Gastro vodič Istre- ima važnu ulogu u strateškom razvoju nove koncepcije turizma. Svojim multiplikativnim učincima projekt je izvrsno nadovezao i pripojio ostale (kompatibilne) razvojne projekte poput agroturizma, vinskih cesta, cesta maslinova ulja, Wine day, Dana tartufa, bike staza itd u integralni turistički proizvod).

Izvorni tartuf/tartufo vero- je projekt kojim se želi dodatno osnažiti projekt *Dani tartufa u Istri* te na stručnoj osnovi omogućiti kvalitetno upoznavanje različitih vrsta tartufa, kako bijelih tako i crnih, a s osnovnom namjerom da ugostitelji steknu potrebno znanje za kvalitetnu prezentaciju te gastro delicije, ali i pojasniti i/ili dočarati cijelu priču o tartufima.

Ceste maslinova ulja Istre- jedan su od potencijalno izuzetno atraktivnih turističkih proizvoda. osnovni je cilj promocija maslina, maslinova ulja i proizvoda od maslina te njegova turistička prezentacija koja se sastoji u revalorizaciji, razvoju i njezi maslinarstva u Istri.

Bike turizam u Istri- je specifičan projekt jer sadrži vrlo bitan element objedinjavanja svih razvojnih projekata u jedinstvenu cjelinu. Temelji se na očuvanoj prirodnoj okolini, kulturno-povijesnoj baštini te visokom stupnju ekološke svijesti. Proizašao je kao logičan slijed ubrzanog razvoja urbanih i industrijskih sredina, koje su često u neposrednom konfliktu s najugroženijom vrstom našeg planeta - vrijednim prirodnim i kulturnim blagodatima.

Golf u Istri- golf projekta podrazumijeva se izgradnja, ne samo golf igrališta već kompletnih golf centara s mnogostrukim pratećim i smještajnim sadržajima. U stvari, radi se o stvaranju jednog sasvim novog i vrlo kurentnog turističkog proizvoda, a s druge strane, to znači otvaranje novih tržišta, dolazak novih gostiju te u konačnici stvaranje sasvim novog imidža Istre kao turističke regije.

6.3.5. Mjere za unapređenje proizvodnje autohtonih i izvornih proizvoda

U budućnosti na europskom tržištu Istra neće moći konkurirati velikim količinama prehrambenih proizvoda, već je njena šansa u proizvodnji autohtonih i izvornih proizvoda, poput istarskog maslinovog ulja, istarskog pršuta i istarskih vina (malvazija, teran, muškati bijeli momjanski, muškati ruža) i rakija (komovica, ruda, medenica, biska).

Autohtoni proizvodi sve više privlače potrošače te bi oni kroz turističku ponudu mogli postati značajan izvozni istarski brend.

Ruralni prostor Istre treba prepoznati kao prostor visoke ekološke vrijednosti i neprocjenjive gospodarske važnosti, te kroz ostvarenje ciljeva kao što su poboljšanje postojećeg stanja, stvaranje uvjeta za povratak stanovništva i unapređenje kakvoće života u seoskim sredinama, postići njegov održivi razvitak.

Od posebnog je značaja neraskidiva veza između autohtonih proizvoda i ruralnog turizma, te njegovom značaju za razvitak seljačkih gospodarstava i ruralnog područja.

Proizvodnja autohtonih mesnih proizvoda potencijal je istarskog gospodarstva koji treba njegovati. Proizvođači bi trebali prvo težiti uspjehu na domaćem turističkom tržištu, a onda postupno, kako se proizvodnja bude razvijala i u svijetu.

Istarski autohtoni mesni proizvodi su istarski pršut, plečka (pleće, špaleta), istarski zarezbnjak (kanica, ombolo itd.), istarske kobasice, panceta i drugo.

Ne manje važno je i meso istarskog goveda, istarska janjetina, pazinski puran, ali i mliječni proizvodi kravlji i ovčji sir, proizvodi od tijesta (fuži, njoki, makaruni, ravijoli) te posebice

istarski tartuf (proizvodi na bazi tartufa) i istarski med. Proizvodi „slatka“ Istra, pinca, povetica, fritule upotpunjuju bogatstvo ponude ovog područja.

Ključni problem je još uvijek premala proizvodnja autohtonih mesnih proizvoda, vezana isključivo za manufakture i seljačka gospodarstva. Sadašnja proizvodnja nije dovoljna niti za zadovoljenje domaćih potreba, a pogotovo ne za izvoz.

Autohtoni proizvodi u turizmu mogu biti kao dio ponude u restoranima, hotelima i drugim ugostiteljskim objektima više kategorije, specijaliziranim ugostiteljskim objektima te seoskom (ruralnom) turizmu, a posebice turističkim seljačkim gospodarstvima.

Valorizacija i znalačka prezentacija vrhunskih lokalnih eno-gastro aduta, temeljenih na autohtonim proizvodima: bijelog tartufa, pršuta, ovčjeg sira, maslinova ulja, plodova mora, malvazije, terana, istarska maneštra (lončanica, varivo), kulturnih fritaja sa šparugama ili sipe sa šparugama, pasticcio ili canelloni sa šparugama, pašteta od šparuga i rižota predstavlja važan korak u tržišnom pozicioniranju bogatstva Istre.

Zaštita, valorizacija i promocija tipičnih istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda važna je potpora ostvarenju tog cilja. Započete aktivnosti projektima „Identifikacija i utvrđivanje tipičnih istarskih proizvoda“ i „Valorizacija mesa istarskog goveda“ treba nastaviti, ali i poticati nove projekte i programe koji će stvarati nove šansa u proizvodnji autohtonih i izvornih proizvoda te osigurati održivi razvoj ruralnih područja.

Autohtoni proizvodi trebaju biti ne samo proizvedeni na tradicijski način već moraju biti zaštićeni na odgovarajući način kao autohtoni proizvodi jer samo tako registrirani proizvodi mogu ići na europsko tržište.

6.3.6. Mjere za unapređenje obrazovanja ruralnog stanovništva

Još uvijek postoje značajne razine nepismenosti, posebno u ruralnim područjima i među ženama. Neravnoteža između vještina stečenih u školama i na sveučilištima i tržišta radnih mjesta ima negativne učinke i rezultira u nedovoljnom zapošljavanju posebno mladih akademski obrazovanih osoba. Izdaci za istraživanje i razvoj, u prosjeku su puno niži nego u zemljama u drugim regijama koje imaju slične razine prihoda.

Prosječni stupanj obrazovanosti poljoprivrednika (obiteljskih gospodarstva) u nas je nizak (obrazovanije su skupine među aktivnim poljoprivrednicima doslovno marginalne) i time disparatan potrebnim znanjima i vještinama za uvođenje i primjenu navodnjavanja. S druge strane, razmjerno je malo izvaninstitucionalnih i dopunskih oblika stručnog obrazovanja i informiranja koje su primjerene i dostupne poljoprivrednicima. Poljoprivredna savjetodavna služba kao važan «kanal» prijenosa znanja, vještina i tehnika i sl. na obiteljska gospodarstva, barem zasada, nema odgovarajuće specijaliste za sva područja (posebice za ekološku proizvodnju). Učinkovitost oblikovanja i provedbe programa izravno je vezano uz djelotvornost i interakcijsko djelovanje upravnih i stručnih službi na državnoj i lokalnoj razini, kojima također nedostaju stručnjaci s potrebnim znanjima i vještinama upravljanja takvim projektima.

Primjena raznovrsnih znanja u suvremenoj poljoprivrednoj proizvodnji na obiteljskom gospodarstvu zahtijeva danas poljoprivrednika s višim stupnjem znanja i vještina. Manjak usko specijaliziranog stručnog kadra, literature, obrazovnih programa i povremenih

seminara, nepostojanje oglednih farmi i pokusnih centara. Stalno obrazovanje i osposobljavanje proizvođača i stručnjaka za rješavanje praktičnih problema vezanih uz ekološku (održivu) poljoprivredu.

Radi toga potrebno je utemeljiti edukacijsko-obrazovne centre, odnosno škole na otvorenom (npr. pilot-gospodarstva, za edukaciju, obuku i praksu poljoprivrednika, ali također i učenika i studenata). Na ovim gospodarstvima kroz suradnju znanstveno-nastavnih i istraživačkih ustanova, savjetodavne službe, udruga te samih nositelja proizvodnje obavljao bi se prijenos znanja prema novim sudionicima u sustavu poljoprivredne i eko proizvodnje.

6.3.7. Mjere za unapređenje sustava za navodnjavanje

U svijetu nema visoko razvijene zemlje bez visoko razvijene poljoprivrede za koju je preduvjet razvijeno navodnjavanje koje osigurava sigurnu i stabilnu proizvodnju. Važno je napomenuti da danas nisu bitni prirodni resursi, već gotovo isključivo kvalitetno upravljanje resursima.

Istarska županija, 1998. godine, znatno prije nego li u ostalim županijama u RH dobiva svoj plan navodnjavanja u vidu bazne studije/plana pod naslovom „Plan navodnjavanja na području istarskih slivova“ (Bazni Plan Navodnjavanja Istarske Županije - BPNIŽ), izrađenog na Građevinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Taj je planski dokument predvidio mrežu površinskih akumulacija u kontinentalnoj Istri te dugačke razvodne kanale i transportne cjevovode do većih kompleksa poljoprivrednog zemljišta na prostoru IŽ - ukupno oko 22.000 ha raspoređenih uglavnom na zapadnoj obali Istre (na potezu od Savudrije do Bala), krajnjem jugu poluotoka (između Šišana i Marčane), Čepić polju i riječnim dolinama Mirne i Raše.

U 2007. godini provedena je novelacija Plana navodnjavanja Istarske županije koji je izradio IGH PC Rijeka.

Nivelirani PNIŽ (novi PNIŽ) pretpostavlja faznu gradnju sustava navodnjavanja i to u dvije faze: Prva faza (kratkoročna, okvirno predvidivo za slijedeće 10 do 15-godišnje razdoblje) potreba za vodom za navodnjavanje planira se osigurati izgradnjom niza manjih sustava za navodnjavanje baziranih na raspoloživim podzemnim i nadzemnim lokalnim vodnim resursima. Veličina i mikrolokacija određene mini akumulacije odrediti će se za svako pojedino područje kod detaljnije razrade projekta navodnjavanja u idejnoj projektnoj dokumentaciji. Druga faza potreba za vodom za navodnjavanje pokriti će se faznom izgradnjom velikih površinskih akumulacija odabranih iz spektra akumulacija obrađenih u BPNIŽ-u. Budući je za velike površinske akumulacije neizostavno potrebna izrada studije o utjecaju na okoliš (SUO), taj institut otvara prostor za preispitivanje utjecaja na okoliš, opravdanosti i reabiliteta izvedivosti svake pojedinačne akumulacije iz BPNIŽ-a, uključivo i onih koje nisu proglašene sastavnim dijelom optimalnog rješenja.

Budući da je danas glavni subjekt poljoprivredne proizvodnje obiteljsko gospodarstvo, normalno je usmjeriti razvoj navodnjavanja na tim gospodarstvima, posebno na već okrupnjenim gospodarstvima koji imaju i ostale uvjete za uspješnu primjenu ovih sustava. Osim obiteljskih gospodarstava, u svakom slučaju, za razvoj i primjenu navodnjavanja dolaze u obzir i ostala poljoprivredna gospodarstva: poduzetnici, državne firme,

znanstveno-nastavni pogoni i ostali oblici poljoprivrednih gospodarstava koji imaju odgovarajuću poljoprivrednu proizvodnju i ostalu potrebnu opravdanost za primjenu navodnjavanja.

6.3.8. Mjere za unapređenje upotrebe malih šuma

Gospodarenje šumskim resursima mora voditi povećanju postojećih proizvodnih mogućnosti svih dobara (proizvoda) šume. Uz pretpostavljeno dosljedno gospodarenje šumama može se očekivati povećanje postojećih i postizanje značajnih potencijalnih proizvodnih mogućnosti šumskih resursa (državne i privatne šume). To se odnosi na povećanje površina, povećanje drvene zalihe, povećanje godišnjeg sječivog prihoda, ali i povećanje šumsko uzgojnih radova. Iz toga proizlazi i značajno povećanje ne samo vrijednosti šuma i šumskog zemljišta, nego i njihovih ekoloških i socijalnih funkcija.

U slijedećem razdoblju potrebno je: (a) poticati optimalno gospodarenje svim šumskim resursima u suradnji sa zainteresiranim stranama; (b) poticati učinkovitost i racionalizacija šumarske uprave kao osnove održivog gospodarenja šumama i stvaranje potrebne razine ljudskih resursa unutar sektora; (c) poticati okrupnjavanja privatnih šumskih posjeda i osnivanja udruženja privatnih vlasnika šuma; (d) inicirati zakonski okvir koji će omogućiti učinkovitu provedbu strategije; (e) lovstvo i šumske ekološke sustave optimalno uključiti u turističku ponudu, a ostale proizvode šuma i šumskog zemljišta uključiti u gospodarenje šumama i šumskim zemljištem; (f) razviti i održavati fleksibilnu drvenu industriju konkurentnu na međunarodnom tržištu i sposobnu za optimalno korištenje sortimenata; (g) proglasiti zaštićena područja i odrediti režim za njihovo upravljanje na osnovi jasnih kriterija i u skladu s međunarodnim standardima i (h) prilagoditi obrazovanje i istraživanje potrebama modernog šumarstva.

6.3.9. Mjere za unapređenje ribarstva

Strateške odrednice ribarske politike definirane su Strategijom razvoja poljoprivrede i ribarstva koja je donesena kao jedna od 19 sastavnica Strategije Vlade Republike Hrvatske »Hrvatska u 21. stoljeću« (NN, 89/02),.

Da bi tržište ribom profunkcioniralo u Istarskoj županiji sukladno standardima EU nužno je u slijedećem razdoblju, pristupiti rješavanju tri osnovna problema sukladno aktivnostima MPŠVG: Uspostava lučke infrastrukture i suprastrukture namijenjene za ribarstvo; Uređenje tržišta ribom i Uspostava organizacija proizvođača.

U dijelu koji se odnosi na uspostavu lučke infrastrukture i suprastrukture namijenjene za ribarstvo potrebno je:

1. Uspostava ribarskih luka i iskrcajnih mjesta
2. Uspostava suprastrukture u ribarskim lukama i iskrcajnim mjestima
3. Izmjene i dopune županijskih i lokalnih prostornih planova

Mjere za razvoj ribarskog sektora IŽ

1. Izmjena i dopuna županijskog prostornog plana u kontekstu nužne potrebe planiranja ribarskih luka i tradicionalnih ribarskih privezišta, te uvođenje obveze priobalnim općinama i gradovima u kontekstu osiguranja prostora za potrebe svojih ribara kako za lučkom infrastrukturom tako i suprastrukturom. Definiranje prostornih planova i kod potreba obale za djelatnost marikulture (iskrcaj, otpremni i purifikacijski centri).
2. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju i adaptaciju planiranih obalnih sadržaja namijenjenih ribarstvu. U dijelu ribarskih luka za pojedine suplementarne aktivnosti mogu se izdavati koncesije koje će služiti u svrhu djelomičnog financiranja potreba.
3. Odabir nositelja aktivnosti
4. Izgradnja i adaptacija planiranih sadržaja na obali
5. Uzgoj mlađi i poribljavanje¹⁴
6. Sukladnost s EU uredbama o veterinarsko sanitarnim normama, standardima iskrcaja, sljedivošću, kontroli i nadzoru.

6.3.10. Mjere za unapređenje ruralnih financija

Pristup financijskim sredstvima je temeljno razvojno pitanje. Problem financiranja razvoja je općenit i nije ograničen samo na ruralna područja. Međutim, nedostatan financiranje na ruralnom području predstavlja jedan od temeljni problem i ograničenja razvoja takovih područja, kako zbog njihove važnosti tako i zbog njihove složenosti.

Ruralno financiranje obuhvaća cijeli niz usluga i službi koje uvelike nadilaze kreditiranje. Ono uključuje upravljanje ulozima i štednjom građana, kredite za poljoprivrednu proizvodnju, kredite za aktivnosti usko povezane s poljoprivredom (repromaterijal, mehanizacija prerada i marketing poljoprivrednih proizvoda), kredite za poslovne aktivnosti koje nisu isključivo poljoprivredne (obrt, malo i srednje poduzetništvo), te ostale financijske usluge u nužne u ruralnom prostoru, poput leasinga, osiguranja, kreditnih kartica, platnog prometa i sl.

U slijedećem razdoblju potrebno je mobilizirati štednju ruralnog stanovništva i omogućiti fleksibilnost u financijskom poslovanju. Treba raditi na uspostavi i izgradnji lokalnih financijskih institucija koje će biti specijalizirane za ruralna područja i agrobiznis.

Ruralno područje samo nema kritičnu masu potrebnu za rješavanje tako kompleksnog problema kao što je lokalno financiranje. Zato je sve važnije uspostavljanje veza s urbanim područjima.

Usluge ruralnog financiranja (što može i treba postati jedna od budućih uloga Fonda) je i uspostava usluga iz financija, managementa i marketinga za poduzetnike u ruralnom prostoru. Radi toga, potrebno je promicati provedbu sustava, poput mikro kredita, poduzetničkog kapitala i programa poticaja, kao potpora i financiranje proizvodnih aktivnosti i inovacija od strane malih i srednjih poduzeća.

¹⁴ Prema amandmanu vijećnika u Skupštini Istarske Županije (gospodin Vladimir Gašparini)

Neusklađenost ponude i potražnje može se javljati na puno različitih načina, pa tako postoji i mnoštvo mogućih načina za rješavanje tog problema. Kako bilo, u svojoj složenosti postaje sve jasnije da rješenja trebaju uključivati i uspostavu veza koje prelaze lokalne okvire.

6.3.11. Mjere za unapređenje ruralne ekonomije

Sukladno Zajedničkoj poljoprivrednoj politici u EU i programu IPARD RH te ostalih srodnih politika potrebno je u sljedećem razdoblju povećati ulaganja u ruralnim područjima, pose bice za:

- povećani prihod ruralnog stanovništva kroz razvoj i diversifikaciju poljoprivrednih i nepoljoprivrednih aktivnosti
- razvoj novih mogućnosti zapošljavanja kroz razvoj i diversifikaciju poljoprivrednih i nepoljoprivrednih aktivnosti
- očuvanje postojećih radnih mjesta
- povećanje dostupnih usluga ruralnom stanovništvu i njihove kvalitete
- poboljšanje socijalne strukture u ruralnim područjima

Za provedbu novih i diversifikaciju ekonomskih aktivnosti, potrebna je razvijena lokalna infrastruktura, poput cesta, opskrbe vodom i si. Te su dvije mjere povezane, što je razvidno iz sljedećeg: turističko gospodarstvo => lakša dostupnost => obnova cesta.

Sukladno prioritetnim sektorima i dozvoljenim ulaganjima prema programu IPARD potrebno je osigurati potporu:

1. Ruralnom turizmu:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje turističkih objekata, poput soba, toaleta i drugih objekata, uključujući objekte za držanje životinja u turističke svrhe, objekte za rekreaciju, sportsku opremu, turističke kampove, uređenje okoline (jahačke staze, sportski ribolov, biciklizam, eko-staze i si.), obnovu zgrada i objekata povijesne i kulturne važnosti (stari podrumi, mlinovi i slično).

2. Tradicionalnim obrtima:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje radionica za tradicionalne obrte, uključujući pakiranje i marketing proizvoda

3. Izravnoj prodaji:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje prodajnih mjesta za izravnu prodaju poljoprivrednih proizvoda (pojedinačno ili grupe proizvođača)

4. Preradi na poljoprivrednom gospodarstvu:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje mikro i malih prerađivačkih pogona za proizvodnju mesnih i mliječnih proizvoda, uključujući pakiranje i marketing proizvoda

5. Uslugama:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za pružanje nepoljoprivrednih usluga u ruralnim područjima, poput informatičkih radionica, mehaničarskih radionica, knjigovodstvenih servisa i slično

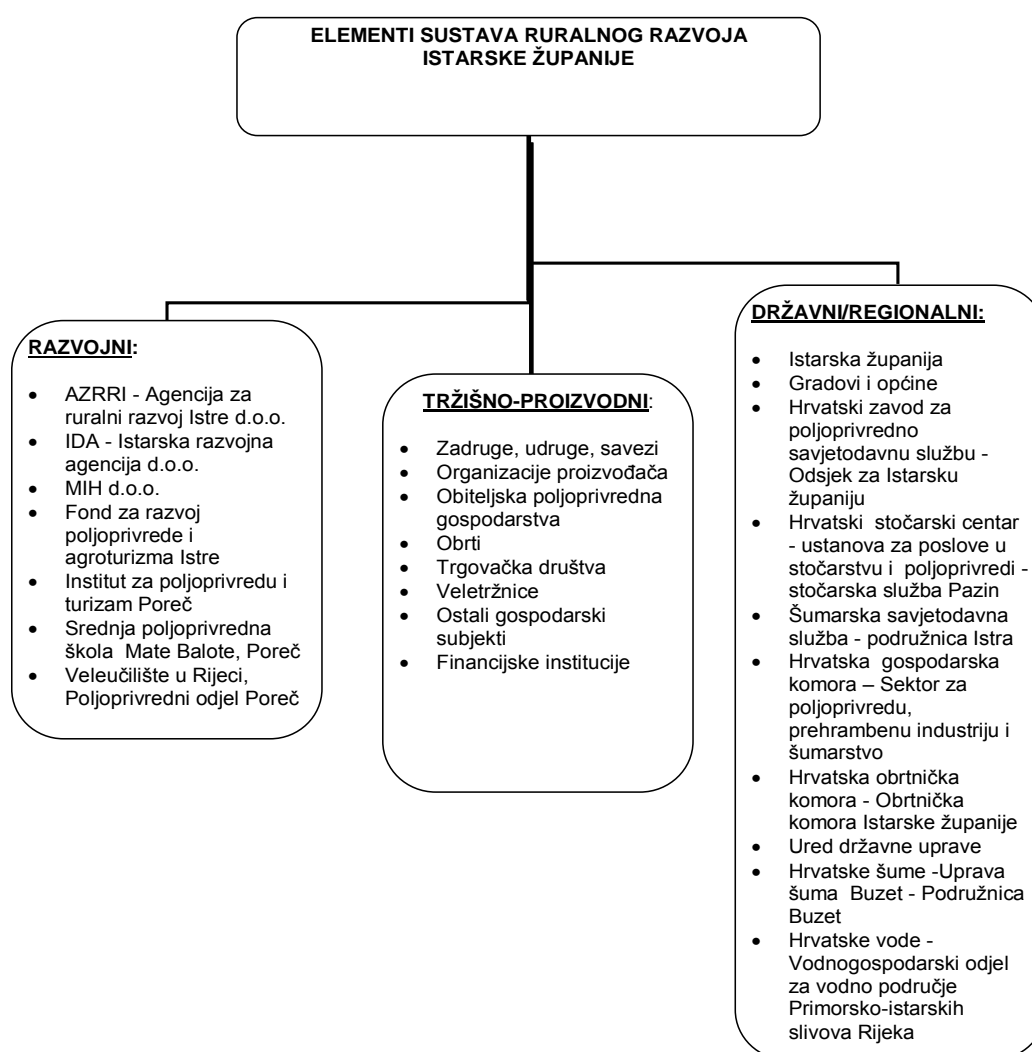
6. Obnovljivim izvorima energije:

Ulaganja u izgradnju i/ili rekonstrukciju i/ili opremanje objekata za korištenje obnovljivih izvora energije, poput biodizela, bioplina i slično

7. Smjernice institucionalnih promjena za provođenje programa

Istarska županija nema u potpunosti razvijene institucionalne okvire koji bi omogućili pravilnu provedbu Programa ruralnog razvoja. Program je prilično složen i nije ga lako administrirati. Lokalne upravne strukture imaju ograničen opseg djelovanja (nedostatak financija i kadrova), te nepostojanje odgovarajućih upravnih struktura predstavlja ozbiljnu prepreku u provedbi Programa.

Prihvatanje Programa među poljoprivrednicima i lokalnim nositeljima razvoja iz privatnog, javnog ili civilnog sektora jedan je od ključnih čimbenika njegovog uspjeha.

7.1. Praćenje i provedba strateškog programa

Odgovornost za provedbu Strateškog programa povjerena je svakom tijelu državne uprave u njegovoj nadležnosti. Kao središnji upravljački mehanizam rada IŽ u provedbi Programa, na unutarnjoj razini odgovornost za njegovu provedbu objektivno leži na Poglavarstvu Istarske županije i svakom pojedinom članu. Predstavljaju najvišu

hijerarhijsku instancu uključene u provedbu Programa. Upravljaju procesom kroz osnovne smjernice i regulativnu podršku.

Potrebno je osnovati Savjetodavno vijeća za ruralni razvoj Istarske županije. Provedba Strateškog programa ovisi o kvaliteti koordinacije između pojedinca, lokalnih nositelji razvoja iz privatnog, javnog i civilnog sektora kroz lokalne akcijske grupe (LAG) i ostalih tijela lokalne uprave uključenih u proces. Ovo tijelo koordinira provedbu Programa na razini Istarske županije.

Nositelj provedbe i praćenje Programa je Agencija za ruralni razvoj Istre d.d. (AZRRI), koja je i osnovana za povezivanje javnog i privatnog sektora te za pripremu i provedbu projekata u ruralnom prostoru te koordiniranje proizvodnih aktivnosti u ruralnom području Istre s ciljem pokretanja gospodarskih i razvojnih programa u ruralnom prostoru Istre

Koordinaciju na razini lokalne uprave i samouprave, treba biti povjerena "koordinatorima" zaduženima za organizaciju, koordinaciju i kontrolu njihove provedbe. Zadaća je svakog koordinatora praćenja pravovremenog ispunjavanja zadaća opisanih u Strateškom programu. Koordinator je odgovoran je za redovito prikupljanje informacija o provedbi programa na razini svog dijela i priprema izvješća o stanju provedbe aktivnosti iz svog djelokruga te ga dostavlja AZRRI-u.

Tablica 7 Struktura sudionika u provedbi Strateškog programa

Tijelo/Institucija	Način djelovanja	Uloga i odgovornost u primjeni programa	Potrebni resursi
Skupština Istarske županije Poglavarstvo Istarske županije	Izabrano zastupničko i izvršno tijelo	Usvaja Nacrt i konačnu verziju Strateškog programa	Usvajanje SPRRIŽ - 2008.. Provedba 2008.-2013.
Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo i vodoprivredu Istarske županije	Koordinira provedbu Programa na razini Istarske županije	Savjetodavno tijelo županijske Skupštine	Neznatna dodatna sredstva za pokrivanje troškova rada
Agencija za ruralni razvoj Istre d.d. (AZRRI)	Osnovana za pripremu i provedbu projekata u ruralnom prostoru te koordiniranje proizvodnih aktivnosti u ruralnom području Istre	Nositelj provedbe i praćenja ostvarenja Programa. Koordinacije između pojedinca, lokalnih nositelji razvoja iz privatnog, javnog i civilnog sektora kroz lokalne akcijske grupe (LAG) i ostalih tijela lokalne uprave Ocjena provedbe Programa	Jačanje ljudskih resursa i dodatna sredstva za opremanje potrebnom infrastrukturom (interaktivnu bazu podataka -Management Reporting Information System) pokrivanje troškova rada
"Koordinatori" na razini lokalne uprave i samouprave	Zaduženima za organizaciju, koordinaciju i kontrolu provedbe Programa	Operativna razina pri čemu ostvaruju redovite kontakte sa službenicima iz odnosnog sektora tijela državne uprave	Dodatna sredstva za pokrivanje troškova rada
Pojedinci, lokalni nositelji razvoja iz privatnog, javnog i civilnog sektora, lokalne akcijske grupe (LAG).	Planiranje projekata i programa, sukladno postavljenim prioritetima i ciljevima	Ključni sudionici razvoja ruralnog područja Pridonose razvoju lokalnih resursa: potiču društveno gospodarske čimbenike	Korištenje postojećih ili mogućih sinergija među različitim aktivnostima na lokalnoj razini

Prateći pojedini sektor, djelatnici lokalne uprave i samouprave ("koordinatori") zaduženi su za provedbu Programa na operativnoj razini pri čemu ostvaruju redovite kontakte sa

službenicima iz odnosnog sektora tijela državne uprave. Ovim sustavom ostvaruje se provedbe na operativnoj razini i to kako međuresornoj, tako i na razini svakog tijela uprave.

Radi olakšanog tehničkog praćenja provedbe Programa, u AZRRI-u potrebno je uspostaviti Interaktivnu bazu podataka (Management Reporting Information System). Na političkoj razini za praćenje provedbe zadužena je Skupština Istarske županije. Koordinacija raznih izvora financiranja u cilju postavljanja učinkovitog djelatnog sučelja između projekata temeljnih na Programu i vanjskih sredstava. Nadzor nad ukupnim radom, praćenje rezultata i razvoj daljnjih smjernica.

Potrebna je veća koordinacije mehanizama združenog financiranja iz više domaćih i međunarodnih izvora financiranja, upravljanja razvojnom politikom te nadzora i vrednovanja razvojnih programa.

Načelo Programa je koherentnost planiranih aktivnosti koje svoje mjesto nalaze u Državnom i Županijskom proračunu u okviru stavki svakog tijela državne uprave.

U tom smislu, prva faza provedbe Programa poklapat će se s izradom proračuna i izravno će se vezati za sljedeće proračunsko razdoblje u pogledu:

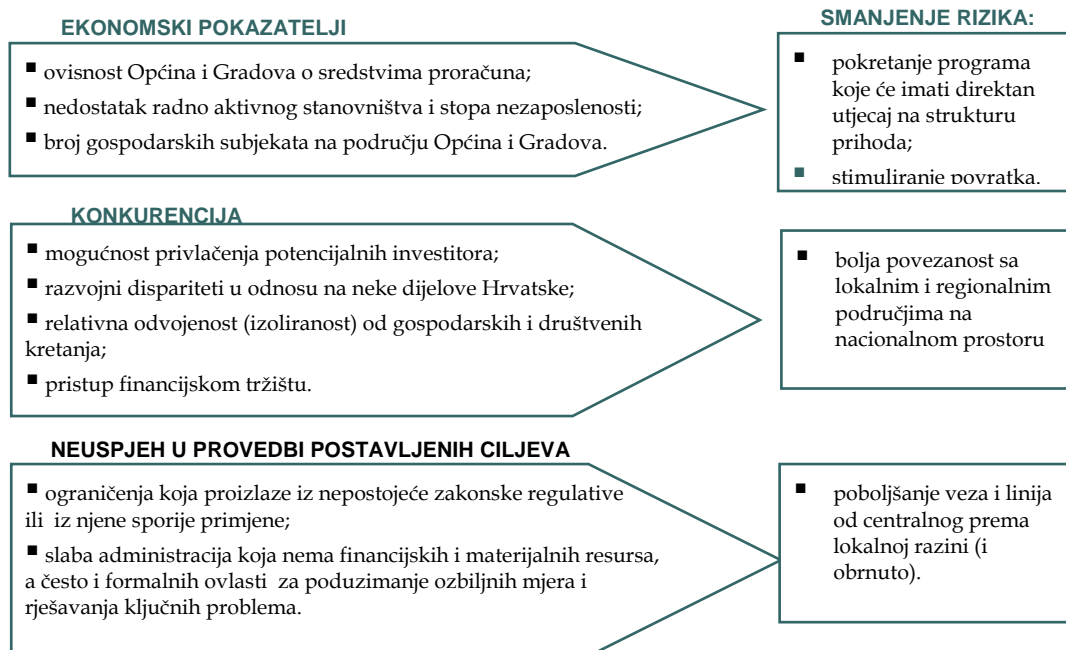
- a) mjera čija će se provedba predviđa u proračunskom razdoblju;
- b) mjera koje se predviđaju za sljedeće proračunsko razdoblje.

Na taj način povezuje se Program s proračunom, a ujedno i započinje provedba Programa za sljedeću godinu.

Faza praćenja - dvogodišnja revizija

Nakon dvije godine, provodi se ocjena provedbe Programa po dogovorenim načelima od strane Agencije za ruralni razvoj Istare (AZRRI) koja podnosi izvješće Poglavarstvu i Skupštini Istarske županije sukladno proceduri ažuriranja.

U ovoj fazi praćenja provedbe Strateškog programa, istodobno se ocjenjuje ostvarivanje Programa i priprema Programa za sljedeću godinu. Na osnovi te ocjene Izvješća promatranog kroz prioritete Programa, Savjetodavno vijeća za ruralni razvoj Istarske županije u suradnji s Agencijom za ruralni razvoj predložiti će potrebne izmjene ili reviziju Programa. O preporukama raspravljat će i o njima odlučivati, ovisno o njihovom sadržaju, Županijsko Poglavarstvo.

Uspjeh Strateškog plana ovisi stoga od županijskih i lokalnih vlasti, poduzeća i drugih čimbenika u civilnom društvu za promicanje približavanja njihovih politika, odluka i djelovanja. Ovo zahtijeva mobilizaciju ljudskih resursa i razvijanje primjerenog institucionalnog okvira. Zahtijeva također praćenje provedbe Programa, u okviru koje će napredak nužno biti postupan i diferenciran, započinjući s jasno utvrđenim kratkoročnim djelovanjem kako bi se pripremio put za dugoročnije djelovanje.

Što je važno za "postizanje ciljeva" strateškog razvoja?

1. Posjedovanje svih potrebnih resursa (ljudski, prirodni, infrastrukturni) za strateški razvoj i unapređenje Općina i Gradova
2. Točno definiranje ciljeva i strategija razvoja Općina i Gradova

Osiguranje pretpostavki za skladan ruralni razvoj Istarske županije pretpostavlja:

1. Ulaganje u ljudske potencijale promatra se kao najvažniji dio Strateškog programa.
2. Demografsku obnovu treba tražiti kroz zadržavanje postojećeg stanovništva i to njegovih radno aktivnih i najmlađih skupina, kroz stimuliranje onih koji su se ranije odselili u potrazi za školom i poslom.
3. Zadovoljavajuća infrastruktura (voda, struja, telefon), međutim postoje inicijative za unapređenjem (kanalizacija, pročištači otpadnih voda).
4. Obrazovani i stručni kadrovi, ali i drugi deficitarni kadrovi trebali bi postati okosnicom realizacije najvažnijih razvojnih programa u budućem razdoblju.
5. Razvoj infrastrukture koja je koordinirana s najviše razine vlasti, u svrhu praćenja i unaprjeđivanja provedbe razvojnih programa i projekata

Kako u provedbu Programa?

Mudrost i u ruralnoj politici počinje s spoznajom da nema idealnih rješenja. Prihvaćene mjere i programi uvijek su rezultat kompromisa među različitim interesnih skupinama, a najmanje stručnih analiza i koncepata.

Provedena analiza ukazala je na mnoge probleme u ruralnom području Istarske županije koji su doveli do postavljanja mnogih ciljeva, a ovi do mnogih mjera i koji uzrokuju dodatni problem: dvadeset četiri osnovnih mjera odnosno pobrojanih dvadeset devet projekata očito je da se ne može provesti odjednom. Nema dovoljno sredstava, nema ni dovoljno stručnjaka, organizacija uprave nije prilagođena obavljanju tolikih razvojnih poslova. Radi toga u operativnom dijelu provedbe programa potrebno je uskladiti s mogućnostima, a županijsku i lokalnu upravu pripremiti za početak posla.

Program treba promatrati i kao „živ program“, koji će omogućavati potrebne promjene za potrebe razvoja ruralnih područja Istarske županije. U mijenjanju i oblikovanju novih mjera i programa, sukladno postavljenim prioritetima i ciljevima, potrebno je osigurati sudjelovanje kako pojedinca tako i lokalnih nositelja razvoja iz privatnog, javnog i civilnog sektora (kroz lokalne akcijske grupe). Službenom odlukom Poglavarstva i Skupštine predložene se izmjene mogu prihvatiti ili odbaciti. Na taj način Program će se stalno poboljšavati, a odlučivanje o razvojnoj politici mijenjati.

Kako u Programu za razdoblje 2008.-2013. ima „skupljih“ i „jeftinijih“ mjera i projekata potrebno je jasno odrediti popis prioriteta za slijedeće razdoblje. Pri tome ne treba zaboraviti da u praksi ostaje mogućnost ići više ili manje u “zacrtnom smjeru” s politikom malih ali promišljenih koraka. Problema, ciljeva i mjera je puno. Najvažnije je ne ustuknuti, nego odrediti što je početak jer i najdulji put počinje prvim korakom.